

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Jovita POŠKUTĖ

**STUDENTŲ POŽIŪRIS Į AUKŠTOJO MOKSLO VALDYMO
POKYČIUS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Jovita Poškutė

Studentų požiūris į aukštojo mokslo valdymo pokyčius. Magistro darbas.

Šio magistrinio darbo tikslas - atskleisti, Šiaulių aukštųjų mokyklų, studentų požiūrį į vykdomus Lietuvos aukštojo mokslo valdymo pokyčius.

Šiuo tikslu buvo išnagrinėta mokslinė literatūra, dokumentai, reglamentuojantys aukštąjį mokslą bei studijas. Ištirtas Šiaulių aukštųjų mokyklų studentų požiūris į vykdomus aukštojo mokslo valdymo pokyčius, studijų pakitimus. Nustatyta, jog dauguma Šiaulių miesto aukštųjų mokyklų studentų kritiškai vertina vykdomą aukštojo mokslo ir studijų reformą, ypatingai neigiamas požiūris pastebimas aukštojo mokslo finansavimo bei mokumo klausimais. Tyrimas parodė, jog aukštojo mokslo valdymo pokyčius dauguma respondentų vertina abejingai. Tiriamųjų nuomone, Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti. Neigiamai vertinama aukštojo mokslo įmokų bei paskolų sistema, tačiau „studijų krepšelio“ principui dauguma studentų pritaria. Respondentai reformos pradžių įvertino neigiamai, tačiau daugumos studentų nuomone – pertvarka buvo reikalinga. Suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė patvirtinama iš dalies, kad aukštųjų mokyklų studentai suvokia ir pritaria aukštojo mokslo ir studijų pertvarkos būtinumui, tačiau neigiamai vertina vykdomus aukštojo mokslo valdymo pokyčius.

SUMMARY

Jovita Poškutė

The attitude of students towards the changes in higher education management. Master's work.

The aim of this master degree is to reveal the attitude of students from Siauliai higher schools towards the changes in higher education management.

According to this aim, scientific literature and documents regulating higher education and studies have been analysed. Therefore, the examination of the attitude of students towards the changes in higher education management and alteration in studies have been implemented. As it has been unfolded, the majority of Siauliai university students critically assess the pursued higher education and studies reform. Sponsorship and solvency questions are predominantly valued as the negative ones. The

examination has shown that the majority of respondents blankly assess the changes in higher education management. According to the opinion of the students under the study, the process of Lithuanian higher education and studies reform is too hasty. The instalment and loan system are also negatively valued, however, most of the students agree to “study basket“ principle. Respondents have valued the beginning of the reform negatively, though, the majority have assumed – the reform was necessary. The formulated hypothesis of present scientific research is proved partially as students from higher education institutions realize and consent to necessity of higher education and studies’ reform, but negatively assess the pursued higher education and changes in studies.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. AUKŠTASIS MOKSLAS LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOJE.....	9
1.1. Lietuvos aukštasis mokslas ir jo vaidmuo visuomenėje.....	9
1.2. Aukštojo mokslo institucijų samprata.....	11
1.3. Studijų programos, teikiami laipniai bei kvalifikacijos.....	13
1.4. Valstybinis reguliavimas ir aukštųjų mokyklų autonomija.....	17
1.5. Aukštojo mokslo institucijos šiuolaikiniame pasaulyje.....	19
2. AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI.....	23
2.1. Aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai Lietuvoje.....	23
2.2. Aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai Europos Sąjungoje.....	24
3. AUKŠTOJO MOKSLO IR STUDIJŲ REFORMA.....	27
3.1. Aukštojo mokslo reformos priežastys bei tikslai.....	27
3.2. Aukštojo mokslo valdymo pokyčiai.....	29
4. STUDENTŲ POŽIŪRIS Į AUKŠTOJO MOKSLO VALDYMĄ IR JO POKYČIUS.....	33
4.1. Empirinio tyrimo bazė.....	33
4.1.1. Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai.....	33
4.1.2. Tyrimo imtis.....	34
4.2. Tyrimo analizė ir interpretacija.....	35
4.2.1. Demografinių duomenų apibendrinimas.....	35
4.2.2. Vykdoma aukštojo mokslo ir studijų reforma.....	41
4.2.3. Studijų finansavimo, mokumo sistema.....	46
4.2.4. Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaiga (kaip prognozė).....	54
4.2.5. Aukštojo mokslo turinys, aprūpinimas priemonėmis.....	58
4.2.6. Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistema.....	61
IŠVADOS.....	65
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAI.....	70

IVADAS

Darbo aktualumas. Dabartinis laikotarpis – tai didelių permainų metas. Šiuolaikinės visuomenės patiria nuolatinius įvairius pokyčius. Pasaulis kinta labai sparčiai. Didelis technologijų vystymasis, urbanizacija, informacijos plitimas keičia nusistovėjusias, įprastines gyvenimo sritis. Visi šie pokyčiai paliečia ir švietimą. Niekas nestovi vienoje vietoje, vyksta nuolatinė kaita. Viskas kas vyksta aplink vienaip ar kitaip susiję su mumis, o patys pokyčiai, vykstantys mumyse ir veikia švietimo aplinką. Švietimo sistema yra labai svarbi visuomenės dalis. Švietimas – „veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti – prigimtine kiekvieno žmogaus teisė¹.“

Naujų iššūkių amžius kelia naujus reikalavimus ir asmeniui, ir visuomenei, kartu – ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Švietimo kaita – dabarties būtinybė. Švietimas privalo nuolat keistis, jog deramai atitiktų savo paskirtį – tarnautų sparčiai kintančios visuomenės poreikiams. Kita vertus, švietimas turi nuolat stiprinti savo galias, kad sparčios kaitos sąlygomis padėtų visuomenei išlikti savimi, padėtų išsaugoti jos tapatybę².

Lietuvai, kaip ir kitoms pasaulio šalims, labai reikšminga ir svarbu, kad žmogus būtų išsimokslinęs. Švietimas pagrindinė jėga investuojanti į žmogų, kuris ateityje turėtų atitikti visus reikalavimus šiuolaikiniame pasaulyje. Šiandieninėje Lietuvoje išsilavinimas yra kiekvieno žmogaus gyvenimo sėkmės ir visos visuomenės kokybiško gyvenimo sąlyga. Švietimo paskirtis - „ugdyti asmens bendruomeniškumą, jo gebėjimą derinti savo siekius su pilietinės bendruomenės tikslais ir taip kurti pamatus savarankiškam ir kūrybingam tautos gyvenimui“ (Švietimo garės 2003 – 2012. Projektas, 2003).

Anot Bridge (2007), visame pasaulyje vykstantis aukštojo mokslo vystymasis, plėtra, tam tikra prasme – perorientavimas, yra vertinami kaip būtina ekonominio konkurencingumo ir politinio išlikimo prielaida.

Aukštojo mokslo sistema yra svarbiausia kiekvienos šalies mokymo, mokslo ir kultūros, socialinės ir ekonominės plėtros dalis. Kaip žinoma, aukštasis mokslas rengia kiekvienai valstybei vadinamą elitą, kuris ir lemia ekonomikos vystymąsi, konkurencingumą su kitomis šalimis ir aukštą gyvenimo kokybę (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527>.

² Švietimo garės 2003 – 2012. Projektas (2003). Vilnius: Švietimo kaitos fondas, p. 10.

Lietuvos aukštojo mokslo studijų paskirtis – padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai³.

Samalavičiaus (2003) teigimu, kintant socialiniui būviui, svarbu išsiaiškinti ir suvokti, kokią poveikį ši kaita daro visuomeninio ugdymo institucijoms.

Daugelis aukštojo mokslo institucijų atlikdamos ne tik specialiųjų žinių perdavimo bei įgūdžių formavimo, bet ir jauno žmogaus bendrojo išsilavinimo pagrindų suteikimo, charakterio, moralės, taip pat intelektinės bei socialinės brandos formavimo funkcijas, nuolat konkuruoja tarpusavyje, siekdamos patenkinti organizacijų, veikiančių dinamiškoje rinkoje, poreikius (Šiugždienė, 1999). Atsižvelgdamos į kintančius reikalavimus, aukštojo mokslo institucijos nuolat tobulina savo veiklą ir modeliuoja ateities perspektyvas, kurdamos ilgalaikius strateginius tikslus. Neabejotinai, strategijos vaidmuo aukštojo mokslo institucijose sparčiai didėja.

Žvelgiant, pagal esamą dabartinę aukštojo mokslo padėtį Lietuvoje, akivaizdžiai pastebima, kad mokslas reikšmingas tarp visuomenės narių. Daugelis siekia aukštojo mokslo išsilavinimo. Lietuvos aukštojo mokslo sistema, kaip ir visas Lietuvos ūkis keičiasi, prisiderindama prie naujų rinkoje sąlygų. Reikia pripažinti tikrai milžiniškus pokyčius, įvykusius Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje. Eilė problemų ir šiandieną reikalauja esminių sprendimų.

Problema. Šiuo metu vykdomą aukštojo mokslo ir studijų reformą visuomenė vertinama gana prieštaringai. Pagrindinis aukštojo mokslo paslaugų vartotojas yra studentas, todėl itin svarbu atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kaip vykdomus aukštojo mokslo ir studijų valdymo pokyčius vertina pagrindiniai reformos dalyviai - studentai.

Tyrimo objektas – studentų požiūris į aukštojo mokslo valdymą ir jo pokyčius.

Tyrimo tikslas. Atskleisti, Šiaulių aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų, studentų požiūrį į vykdomus Lietuvos aukštojo mokslo valdymo pokyčius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą ir dokumentus, susijusius su tyrimo tikslu.
2. Aptarti aukštojo mokslo reikšmę visuomenei, institucijų sampratą, jų valdymo aspektus Lietuvos švietimo sistemoje.
3. Išnagrinėti dabartinės aukštojo mokslo ir studijų reformos principus.
4. Ištyrinėti Šiaulių aukštųjų mokyklų studentų požiūrį į aukštojo mokslo valdymo pokyčius, panaudojant standartizuotą klausimyną.

³ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2009) [Interne]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527>.

Hipotezė – tikėtina, kad aukštųjų mokyklų studentai suvokia ir pritaria aukštojo mokslo ir studijų pertvarkos būtinumui, tačiau neigiamai vertina vykdomus aukštojo mokslo valdymo pokyčius.

Tyrimų bazė:

Metodologija. Siekiant išsiaiškinti aukštųjų mokyklų studentų požiūrį į aukštojo mokslo valdymo pokyčius, buvo pasirinktas anketavimo metodas. Šis metodas pasirinktas todėl, kad respondentai, neribojami laiko įvertintų teiginius, atitinkamais balais. Siekinat gauti tikslingesnę informaciją, anketa pildyta raštu. Anketa – anoniminė. Skirta aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų studentams.

Metodika.

1. Tiriamieji. Anoniminė anketa buvo platinama Šiaulių universitete (ŠU), Šiaurės Lietuvos kolegijoje (ŠLK), bei Šiaulių kolegijoje (ŠK). Iš viso tyrime dalyvavo 242 respondentai.

2. Instrumentarijus. Anoniminė anketa sudaryta iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje pateikti devyni bendro pobūdžio sociodemografiniai klausimai apie respondentus. Antroje dalyje pateikti 24 teiginiai su įvertinimo skale nuo 1 iki 5 bei 6 teiginiai su pateiktais atsakymų variantais, pasirenkant respondentui labiausiai priimtina atsakymą.

3. Metodai.

- Mokslinės literatūros bei dokumentų, susijusių su tyrimo tikslu, analizė suteikė galimybę išanalizuoti aukštojo mokslo valdymo ypatumus, vykdomus pokyčius.
- Apklausa. Parengta anketa studentams, skirta atskleisti akademinės bendruomenės požiūrį į vykdomus aukštojo mokslo valdymo pokyčius.
- Duomenų statistinė analizė. Tyrimo duomenų analizė atlikta taikant Excel, SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programinę įrangą.

4. Strategija. Anoniminė studentų apklausa vyko atsitiktiniu būdu, tikslingai pasirenkant aukštąją mokyklą. Paaiškinus anketos užpildymo taisykles, respondentams išplatintos anketos. Gauti anketinės apklausos duomenys buvo koduojami ir apdorojami su statistinių duomenų apdorojimo programa (SPSS). Pirmoji anketos dalis sudaryta pateikiant klausimus, kur respondentas atitinkamai pasirenka jam labiausiai tinkantį atsakymą, arba jį įrašo pats. Antroje dalyje pateikiami 24 teiginiai. Prašoma šiuos teiginius įvertinti atitinkamai: 1 - Labai pritariate, 2 - Pritariate, 3 – Esate abejingas, 4 – Nepritariate, 5 – Labai nepritariate. Likusieji 6 teiginiai pateikiami su atsakymų variantais, respondentas pasirenka labiausiai jam priimtina. Diagramų pateikimui naudojama Microsoft Office Excel programa.

Darbo struktūra.

Magistro darbą sudaro įvadas, mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, tyrimo rezultatų pristatymas, jų analizė. Teorinėje dalyje apžvelgiama aukštojo mokslo reikšmė visuomenėje, aukštojo mokslo institucijų samprata bei jų valdymo ypatumai. Analizuojami aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai, bei aptariami vykdomos aukštojo mokslo ir studijų reformos principai. Praktinė darbo dalis – tyrimas. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, literatūros sąrašas, priedai.

1. AUKŠTASIS MOKSLAS LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOJE

1.1. Lietuvos aukštasis mokslas ir jo vaidmuo visuomenėje

Aukštasis išsimokslinimas tapo visuomenės prioritetų centru, raktu į ekonomikos suklestėjimą, gamybos veiksmingumą ir jos produktų konkurencingumą, aukštą gyvenimo kokybę (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Aukštasis mokslas labai svarbus šiuolaikinėms valstybėms, nes jis šalies ateities dvasinio ir materialaus klestėjimo pagrindas. Jis suteikdamas žmogui studijas, mokslinius tyrimus ar meninę kūrybą paskatina žinių ir kultūros vertybių kūrimo galimybes. Kraujutaitytė savo monografijoje „Aukštojo mokslo demokratiškumo pagrindai“ (2002) teigia, jog vieniems jis vertybė, kadangi sudaro sąlygas akademinai saviraiškai, kitiems – kadangi leidžia įgyti diplomus, kurie lemia asmenybės statusą visuomenėje, dar kitiems – kadangi užtikrina visuomenės kultūros atsinaujinimo procesą.

Aukštojo mokslo misija – kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, įtvirtinti nacionalinės kultūros savitumą, ugdyti asmenybę ir visuomenę (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Lietuvos aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) rašoma, kad aukštojo mokslo uždavinys – ugdyti išsilavinusią, mokslui ir naujosioms technologijoms bei kultūros vertybėms imlią asmenybę ir visuomenę, kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, įtvirtinti nacionalinės kultūros savitumą.

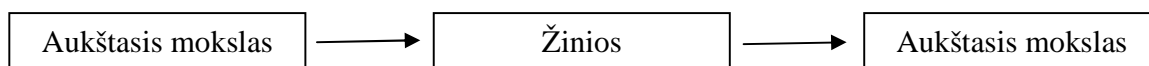
Šiuolaikinės aukštojo mokslo institucijos geba ugdyti išsimokslinusią, išsilavinusią, turtingą žinių visuomenę, kelia tautos intelektualinį ir kūrybinį potencialą. Tačiau aukštosios mokyklos, negali apsiriboti vien specialistų, pasirengusių įsilieti į gamybą, verslą ir kultūros praktiką, rengimu.

Aukštosios mokyklos privalo ugdyti darnią, išsilavinusią asmenybę ir visuomenę, besivadovaujančią humanistinėmis, demokratinėmis, pilietinėmis ir tautinėmis nuostatomis (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga. Projektas, 1998).

Pasak Staškevičiūtės, Neverausko, Čiutienės (2006), visuomenė yra atsakinga už tai, kad aukštosiose mokyklose būtų sudarytos sąlygos ugdyti visapusišką asmenybę, atlikti nepriklausomus tyrimus ir siekti žinių. Savo ruožtu aukštosios mokyklos turi reaguoti į kintamus visuomenės poreikius bei derinti savo veiklą su valstybės interesais.

Aukštasis mokslas yra orientuotas ne tik į siaurą specializaciją, tačiau ir į platų bendrąjį išsilavinimą, grindžiamą nuoseklia humanitarinių, gamtos mokslų ir technologijų dalykų darna.

Tradiciškai tiek akademinę bendruomenę, tiek ir visuomenę ilgą laiką tenkino hierarchiško pobūdžio ryšys tarp aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės. Tai iliustruoja Barnett (1994) ryšio grandinė (žr. 1 paveikslą).

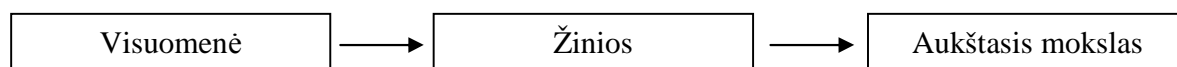

1. Pav. Tradicinė aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės sąveika⁴

Pasak Kraujutaitytės (2002), apsiribojus fundamentaliosiomis žiniomis, akademinėje bendruomenėje į praktines žinias buvo žiūrima su nepasitikėjimu, jos buvo išstumtos už institucinio aukštojo mokslo kompetencijos ribų. Visuomenė savo nuožiūra tvarkėsi su praktinėmis, arba taikomojo pobūdžio, žiniomis ir nesikišo į fundamentaliųjų žinių kūrybos bei skleidimo procesą.

Autorės teigimu, XX amžiaus antroje pusėje sparčios visuomenėje vykstančios socialinės, ekonominės, politinės ir technologinės permainos aukštojo mokslo praktikai pradėjo kelti jau gerokai platesnius reikalavimus. Vis atkakliau imta reikalauti, kad aukštojo mokslo įstaiga tenkintų žinių vartotojų poreikius, o ne užsiiminėtų tokia žinių kūrybos veikla, kuri išauga tik iš pačios akademinės bendruomenės išminties. Visuomenė siekė įteisinti akademinėje bendruomenėje institucijas, kurios atkreiptų dėmesį ne į fundamentalias žinias, bet į darbui naudingą taikomojo pobūdžio žinių kūrybą ir jų perteikimą studentams.

Anot Kraujutaitytės (2002), nuo vieno kraštutinumo linkstama į kitą ir toliau reprodukuojant hierarchinio pobūdžio ryšį tarp visuomenės, žinių ir aukštojo mokslo, kuriame vis dėlto pagrindinis vaidmuo tenka jau ne akademinėi bendruomenei, bet visuomenei (žiūr. 2 pav.).

2 pav. Šiuolaikinė aukštojo mokslo, žinių ir visuomenės sąveika.

Kaip matyti iš pateiktos grandinės, vis labiau tampa populiariu institucinį aukštąjį mokslą traktuoti kaip visuomenės lūkesčius pildantį instrumentą. Jis bus reikšmingas visuomenei tuo, kuo efektyviau įgyvendins kompetencijos ir iniciatyvos užsakymą.

⁴ *Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimuisi* (1998). Kaunas: Technologija, p. 285.

Pastaraisiais dešimtmečiais ypač išaugo specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, poreikis ir vaidmuo įvairių šalių darbo rinkose. Būtent aukštojo, visų pirma universitetinio mokslo sistema, daro didžiulę įtaką šalies raidai (Besirenkantiems studentišką kelią, 2002).

Šiuolaikinio ūkio plėtros perspektyvos parodo, kad ateityje aukštojo mokslo svarba dar labiau išaugs dėl mokslo ir technologijų plėtros bei laisvo darbo jėgos judėjimo. Žmogaus kvalifikacija yra vienas iš reikšmingiausių faktorių, lemiančių jo padėtį visuomenėje, gyvenimo lygį bei jo socialinės raidos perspektyvas (Besirenkantiems studentišką kelią, 2002).

Kažkada aukštosios mokyklos buvo ypatingą socialinį statusą turinčios institucijos, kurios būdamos nepriklausomos nuo visuomenės, mėgavosi savo aristokratiška pozicija. Nuolatinei kaitai intensyvinant gyvenimo ritmą, tokia jų pozicija paseno ir aukštojo mokslo institucijoms iškilo reikiamybė permąstyti savo vietą visuomenėje, kuri aukštosioms mokykloms kelia naujus lūkesčius.

1.2. Aukštojo mokslo institucijų samprata

Pagal Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą (2009), aukštosios mokyklos yra dviejų tipų – universitetai ir kolegijos. Pagrindinis šių aukštųjų mokyklų skirtumas yra tai, jog universitetai suteikia aukštąjį universitetinį išsilavinimą, o kolegijos – aukštąjį koleginį (neuniversitetinį) išsilavinimą⁵.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) universitetą apibūdina taip: universitete vykdomos universitetinės studijos, atliekami moksliniai tyrimai, eksperimentinė (socialinė, kultūrinė) plėtra ir (arba) plėtojamas aukšto lygio profesionalusis menas. Šią veiklą vykdančios aukštosios mokyklos pavadinime turi būti žodis „universitetas“ arba „akademija“, arba „seminarija“⁶.

Universitetas - svarbiausia institucija, tenkinanti bendruomeninį žmogaus poreikį žinoti ir siekti tiesos (Samalavičius, 2003).

Allanas M. Carteris teigė, kad tradiciškai universitetams tenka trys pagrindiniai uždaviniai: pirma, kaupti, saugoti ir skleisti akumuliuotą žinią bei praeities išmintį; antra, šiuolaikiškai diegti praktines žinias ir ugdyti įgūdžius, padaryti prieinamą profesinį rengimą; trečia, kurti ateitį, skatinant nevaržomus tyrimus ir eksperimentus⁷.

⁵ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

⁶ Ten pat.

⁷ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

Kaip teigia Garnytė – Galinienė, Gasiūnas (2008), universitetą galima įvardinti kaip tipinę žmonių vadybos instituciją, kurioje turi būti sudarytos ir užtikrintos sąlygos naujų žinių kūrimui ir sparčiam jų srautų perdavimui bei sklaidai pačiomis įvairiausiomis formomis institucijos viduje ir už jos ribų, nes žinios pasensta labai greitai.

Universitetas turi atlikti socialinio kritiko vaidmenį. Universiteto mokslininkai turi ginti esmines visuomenės moralines vertybes bei kritikuoti socialines tendencijas ir taip sąlygoti visuomenės progresą, užtikrinant jos stabilumą. Universitetas savo stabilumu ir konservatyvumu, prigimtimi, esminėmis savybėmis tenkina visuomenės socialinius poreikius. Būdamas konservatyvus ir inovatyvus, universitetas bando išlaikyti balansą ir įvykdyti savo misiją. Ji savyje integruoja konservatyvumą ir inovacijas (Pan, Liu, 2008).

Jucevicienės ir kt. teigimu (2000), kintanti aplinka, kurią veikia naujos technologijos, informacijos paplitimas ir gausumas, besiplečianti tarptautinė rinka veikia universitetus taip suteikdamos jiems pranašumo ir išskirtinumo. Besikeičianti aplinka dažniausiai būna kultūriškai svetima universiteto tradiciškumui, tačiau tai neturi sukelti universiteto krizės, bet turi atverti jam naujas galimybes vystytis ir diversifikuoti bei dar ir dar kartą įvertinti universiteto bendrijos išskiriamus prioritetus bei vertybes.

Universitetai - mokymosi ieškoti, spręsti problemas, tai yra studijų, o ne mokymo vieta. Jie turi tarnauti konkrečioms visuomenės poreikiams, bet kartu išlikti mokslo žinių generavimo, kaupimo ir sklaidos vieta. Tęstinis visuomenės narių mokymas - universitetų pareiga. Universiteto atvirumas, akademinė laisvė studentui, mokslininkui ir dėstytojui universiteto viduje, o universitetui - veiklos autonomija valstybėje – būtinos sąlygos ir varomosios universitetų veiklos tobulėjimo jėgos (Kriščiūnas, 2000).

Kolegijoje vykdomos koleginės studijos, plėtojami taikomieji moksliniai tyrimai ir (arba) profesionalusis menas. Šią veiklą vykdančios aukštosios mokyklos pavadinime turi būti žodžiai „kolegija“ arba „aukštoji mokykla“⁸.

Pasak Gudaitytės (1997), kolegija integruojasi į aukštojo mokslo sistemą, iš vienos pusės keldama mokymo lygį ir priartėdama prie universiteto, iš kitos pusės keisdama konservatyviają aukštojo mokslo prigimtį: aukštasis mokslas iš elitinio tampa masiniu, o kolegija yra kaip tik ta institucija, kuri geriausiai gali tenkinti regiono gyventojų kultūrinius poreikius.

Stiprinami kolegijų ir universitetų ryšiai, sudarant galimybes daliai kolegijų studentų įgyti bakalauro laipsnį, tęsti mokslą universitetuose (Švietimo gairės 2003 – 2012. Projektas, 2003).

⁸ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

Kaip teigiama Lietuvos aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999), aukštojo mokslo tikslų įvairovė lemia ir įvairių tipų aukštųjų mokyklų būtinybę. Su tuo susijusi ir numatoma Lietuvos universitetinio ir neuniversitetinio lygio aukštųjų mokyklų – universitetų ir kolegijų – sistema.

Universitetai ir kolegijos, turėdami kai kurių bendrų, aukštosioms mokykloms būdingų bruožų, atliks skirtingą misiją (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Lietuvos aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) pabrėžiama, kad abiejų tipų aukštosioms mokykloms bendra būtų tai, kad jose visos studijos yra aukšto lygio – tokio, kurioms būtinas vidurinis išsimokslinimas ir kurios ugdo studentų kritinį ir kūrybinį mąstymą. Tačiau yra nemažai esminių skirtumų:

- universitetuose pabrėžiamas gilesnis teorinis išsimokslinimas, o kolegijose daugiau dėmesio skiriama pasirengimui konkrečiai praktinei veiklai.
- universitetai vykdo fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, o kolegijose vyrauja mokslo ir technologijų plėtros veikla.
- dauguma universiteto dėstytojų – mokslininkai, todėl jų karjerą lemia mokslinis aktyvumas; kolegijų dėstytojų mokslinė veikla irgi skatinama, bet jiems svarbiausia turėti pakankamai profesinės veiklos patirties.
- dauguma universitetų yra į visos Lietuvos poreikius orientuotos institucijos, o kolegijos dirba regioninės veiklos principu, t.y. sprendžia pirmiausia savo regiono problemas, yra vietos valdžios ir vietos ūkio subjektų konsultantai, užtikrina regiono gyventojų tęstinio mokymosi galimybes (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

1.3. Studijų programos, teikiami laipsniai bei kvalifikacijos

Aukštasis mokslas yra mokymosi pakopa, einanti po vidurinio mokslo; šios pakopos lygis yra toks, kad studijos be vidurinio išsimokslinimo yra neįmanomos. Išsimokslinimas, įgytas aukštojoje mokykloje pagal ne trumpesnę kaip trejų metų tokių nuoseklių studijų programą, Lietuvoje laikomas aukštuoju išsimokslinimu (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Studijos aukštosiose mokyklose vykdomos pagal laipsnį suteikiančias studijų programas ir laipsnio nesuteikiančias studijų programas. Studijų programos yra dviejų rūšių: universitetinės ir koleginės⁹.

⁹ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

2009 metų Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme nurodoma, jog studijos gali būti trijų pakopų:

- pirmoji – profesinio bakalauro, bakalauro;
- antroji – magistrantūros;
- trečioji – doktorantūros.

Pirmosios pakopos profesinio bakalauro studijų programas gali vykdyti kolegijos, o pirmosios pakopos bakalauro – universitetai. Antrosios pakopos laipsnį suteikiančias studijų programas gali vykdyti universitetai. Doktorantūrą gali vykdyti universitetai arba universitetai kartu su mokslinių tyrimų institutais¹⁰.

Labiau įsigilinti į šių sąvokų skirtumus padėtų ir tame pačiame įstatyme pateikti universitetinių bei neuniversitetinių studijų apibūdinimai.

Universitetinių studijų programos yra labiau orientuotos į universalųjį bendrąjį išsilavinimą, teorinį pasirengimą ir aukščiausio lygio profesinius gebėjimus, o koleginių – į pasirengimą profesinei veiklai¹¹.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) nurodoma, jog pirmosios pakopos studijų programos skiriamos bendrai erudicijai ugdyti, teoriniams studijų krypties pagrindams perteikti ir profesiniams įgūdžiams, kurie būtini savarankiškam darbui, formuoti. Universitetinių studijų programos yra labiau orientuotos į universalųjį bendrąjį išsilavinimą, teorinį pasirengimą ir aukščiausio lygio profesinius gebėjimus, o koleginių – į pasirengimą profesinei veiklai. Asmenims, baigusiems pirmosios pakopos universitetinių studijų programas, suteikiamas atitinkamos studijų krypties (krypčių) bakalauro laipsnis arba bakalauro laipsnis ir profesinė kvalifikacija, baigusiems koleginių studijų programas, – atitinkamos studijų krypties profesinio bakalauro laipsnis arba profesinio bakalauro laipsnis ir profesinė kvalifikacija.

Antrosios, tai yra magistrantūros studijų programos skiriamos pasirengti savarankiškam mokslo (meno) darbui arba kitam darbui, kurį atlikti reikia mokslo žinių ir analitinių gebėjimų. Magistrantūros studijos vyksta universitetuose, kuriuose vykdoma studijų kryptį atitinkanti mokslo (meno) veikla. Asmenims, baigusiems magistrantūros studijų programas, suteikiamas atitinkamos studijų krypties magistro laipsnis¹². Trečiosios pakopos, doktorantūros studijų programos yra skirtos mokslininkams, tyrėjams menininkams rengti. Disertaciją apgynusiems asmenims suteikiamas mokslo daktaro arba meno daktaro laipsnis.

¹⁰ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

¹¹ Ten pat.

¹² Ten pat.

Universitetinėse aukštosiose mokyklose yra išskirtos trys nuosekliosios studijų formos: dieninės, vakarinės ir neakivaizdinės. Nuoseklių studijų forma nustato studijų krypties reglamentas, o nenuoseklių – pati aukštoji mokykla.

Lietuvos universitetinių ir neuniversitetinių nuosekliųjų studijų programų sistema klasifikuotina keliais požūriais – pagal studijų turinį (į studijų *sritis* ir *kryptis*), profilį (į *akademines* ir *profesines* studijas), formą (*stacionarios dieninės, vakarinės, neakivaizdinės* studijos) (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Pasak Tinfavičienės (2007), universitetinės studijos teikia absolventui tvirtą plačių žinių, gebėjimų ir įgūdžių pagrindą, kuris įgalina žmogų lengvai ir kūrybiškai adaptuotis bet kuriose plataus veikimo darbo vietoje. Anot autorės, neuniversitetinės studijos yra orientuotos į profesinių studijų programas, konkrečią praktinio ar technologinio pobūdžio profesiją.

Kaip jau minėta ankščiau darbe, į universitetines pagrindines, tai yra pirmos pakopos studijas priimami asmenys, turintys ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą.

Lietuvos aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) teigiama, jog universitetinių pagrindinių studijų trukmė turi būti ne trumpesnė kaip ketveri metai, tačiau nėra tikslinga nustatyti viršutinę studijų trukmės ribą – ji turi priklausyti nuo studijų srities ar net krypties, taigi galėtų būti nustatyta studijų krypties reglamento, tačiau trukmė dar labiau priklauso nuo valstybės ar kito aukštosios mokyklos steigėjo turimų išteklių.

Nuo 1993 m. Lietuvos aukštosiose mokyklose studijų apimčiai nusakyti imta taikyti kreditų sistemą. Studijų kreditas – studijų dalyko apimties vienetas, kuriuo matuojami studijų rezultatai ir studento darbo laikas. Vienų studijų metų 1 600 valandų atitinka 60 kreditų¹³. Birmontienė, Lukošūnienė, Mockienė (1999) akcentuoja, jog Lietuvoje taikomas 1 kreditas apytiksliai prilygsta 1,5 ECTS (European Credit Transfer System). ECTS kreditas (įskaita) – tai dėstomiems kursams priskiriama skaitmeninė vertė, grindžiama visa studento darbo apimtimi ir neribojama tik kontaktinėmis valandomis.

Kaip numatyta Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įsakyme (2009), studijos yra nuolatinės ir išštesinės formų. Baigus skirtingų studijų formų studijų programas, įgytas išsilavinimas yra lygiavertis. Studijų nuolatinė forma vienų metų įprastinė apimtis yra 60 kreditų, bet ne mažiau kaip 45 kreditai. Studijų išštesine forma vienų metų apimtis turi būti ne didesnė kaip 45 kreditai, o bendra studijų šia forma trukmė neturi būti daugiau kaip pusanthro karto ilgesnė negu nuolatinės formos studijos, šioms taikant 60 kreditų normą.

¹³ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

Pirmosios pakopos koleginių ir universitetinių studijų programos apimtis yra ne mažesnė kaip 180 ir ne didesnė kaip 240 kreditų. Vientisųjų studijų programos apimtis turi būti ne mažesnė kaip 300 ir ne didesnė kaip 360 kreditų. Pirmoji vientisųjų studijų programos dalis (240 kreditų) priskiriama pirmosios pakopos studijoms, o likusi dalis priskiriama antrosios pakopos studijoms. Magistrantūros studijų programos apimtis yra ne mažesnė kaip 90 kreditų ir ne didesnė kaip 120 kreditų, doktorantūros apimtį (trukmę) nustato Vyriausybė. Laipsnio nesuteikiančių studijų (išskyrus rezidentūros studijas) programų apimtis yra ne mažesnė kaip 30 kreditų ir ne didesnė kaip 120 kreditų¹⁴.

Nemažiau svarbu sudaryti sąlygas studentui studijuoti pagal individualią pagrindinių studijų programą. Lietuvos aukštojo mokslo baltojoje knygoje (1999) pažymima, kad individualiųjų studijų programa sudaryta asmenims, kurie jau yra įgiję aukštąjį išsimokslinimą ir siekia studijuoti pagal kitos pagrindinių nuosekliųjų studijų krypties programą.

Universitetinės studijos kaip kokybiškiausias švietimo paslaugas teikiančios studijos analizuotinos platesniame negu universiteto kontekste, kadangi universitetas yra reikšminga, bet tik viena iš švietimo institucijos grandžių, prisidedančių prie individų ir visuomenės poreikius bei reikalavimus atliepančio švietimo (Constructing knowledge societies, 2002), besimokančios visuomenės kūrimo (Simonaitienė, 2001; Žemaitaitytė, 2001)¹⁵. Derinant humanitarinį ir socialinį bei profesinę veiklą atitinkantį teorinį išsimokslinimą su praktiniu pasirengimu, neuniversitetinėse studijose išugdomi gebėjimai, leidžiantys absolventams sėkmingai veikti sparčiai kintančių technologijų sąlygomis. Ypač daug dėmesio reikėtų skirti profesinių įgūdžių ugdymui (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Lietuvoje tikslinga teikti dvejopas aukštojo mokslo studijas: universitetines ir neuniversitetines. Universitetinės studijos studentams teikia ne tik aukšto lygio išsimokslinimą, geresnį teorinį intelektualinį pasirengimą, padeda kūrybiškai taikyti įgytą išsimokslinimą, bet ir plačią bendrąją erudiciją. Tuo tarpu neuniversitetinės studijos turėtų parengti studentą konkrečiam darbui per trumpesnę studijų laiką, bet taip sparčiau parengtas specialistas įgytų silpnesnį ir siauresnį teorinį pagrindą (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Kaip teigia Kalinovienė (2005), galima pažymėti šiuos universitetinių ir neuniversitetinių studijų bendruosius bruožus. Universitetinės ir neuniversitetinės aukštosios mokyklos yra aukštojo mokslo institucijos, kuriose rengiami specialistai, turintys aukštąjį išsilavinimą ir vienodas galimybes įsidarbinti.

¹⁴ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

¹⁵ Mokslinė studija: Vertintojų – ekspertų kompetencijų aprašas (2007) [Internet]. [žiūrėta 2009-05-21]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/esf/esf0160/files/vertintojo-eksperto_kom-aprasas_1.pdf>.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad universitete įgyjamas išsilavinimas grindžiamas teorinėmis studijomis bei moksline veikla, tuo tarpu kolegijoje studijos orientuojamos į praktinę veiklą. Neuniversitetinės studijos skirtos pasirengti konkrečiai darbo vietai, todėl ir studijų trukmė jose yra trumpesnė nei universitetinėse studijose.

1. 4. Valstybinis reguliavimas ir aukštųjų mokyklų autonomija

Modernaus valdymo reikalauja sparti tolesnė švietimo kaita: jai būtini savalaikiški nuoseklūs, suderinti ir motyvuoti politiniai bei administraciniai sprendimai, apibrėžti ir skaidrūs jų priėmimo ir įgyvendinimo mechanizmai. Modernus švietimo valdymas reikalingas kaip svarbus ugdymo veiksnys: jis turi tiesiogiai prisidėti prie pilietinės visuomenės ir demokratinės krašto kultūros plėtotės (Švietimo gairės 2003 – 2012. Projektas, 2003).

Universiteto vadovavimosi principas - ilgalaikės investicijos į gyventojų mokymą - yra kitoks negu verslo galutinio rezultato metodas. Skirtingai nuo verslo modelio, kurie apskritai pabrėžia vadybos valdymo metodą, universiteto vadyba yra pagrįsta pasidalintu valdymu tarp fakulteto ir administracijos. Universitetas yra dvigubai laisvesnė sistema, kurioje skyriai ir tarnautojai pripažįsta reikalingumą dirbti išvien bendrai naudingai ateičiai, bet supranta, kad jų skirtumai dažnai kuria įtampą (Metcalfė, 2006).

Valstybės mokslo ir studijų politiką formuoja Seimas. Valstybės mokslo ir studijų politiką pagal Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) ir kituose įstatymuose bei teisės aktuose nustatytą kompetenciją įgyvendina Vyriausybė, Švietimo ir mokslo ministerija ir kitos ministerijos, Lietuvos mokslo taryba, Valstybinis studijų fondas, Studijų kokybės vertinimo centras, akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius, Vyriausybės ir Švietimo ir mokslo ministerijos įgaliotos institucijos, taip pat kitos institucijos. Švietimo ir mokslo ministerijos patariamoji institucija strateginiais aukštojo mokslo plėtros klausimais yra Aukštojo mokslo taryba. Aukštojo mokslo taryba sudaroma ir veikia pagal Vyriausybės patvirtintus nuostatus¹⁶.

Seimas tiesioginę ir netiesioginę įtaką visų aukštųjų mokyklų raidai daro priimdamas įstatymus ir kitus teisės aktus. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Vyriausybė bei Švietimo ir mokslo ministerija valstybės lygiu reguliuoja aukštųjų mokyklų veiklą¹⁷.

¹⁶ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2010-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

¹⁷ Ten pat.

Pagal Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą (2009), aukštoji mokykla turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinė laisve. Lietuvos Respublikos Konstitucijos, šio ir kitų įstatymų nustatyta tvarka aukštosios mokyklos autonomija derinama su atskaitomybe visuomenei, steigėjams ir juridinio asmens dalyviams.

Išskirti tokie aukštosios mokyklos organai:

- Valstybinis universitetas turi turėti kolegialius valdymo organus – tarybą ir senatą, taip pat vienasmenį valdymo organą – rektorių.
- Valstybinė kolegija turi turėti kolegialius valdymo organus – tarybą ir akademinę tarybą, taip pat vienasmenį valdymo organą – direktorių.
- Nevalstybinės aukštosios mokyklos valdymą reglamentuoja šios aukštosios mokyklos steigimo dokumentai¹⁸.

Kaip jau minėta aukščiau darbe, valstybinio universiteto aukščiausia akademinės savivaldos institucija yra taryba ir senatas, o valstybinės kolegijos – taryba, akademinė taryba. Tuo tarpu nevalstybinės aukštosios mokyklos savivalda ir valdymo tvarka nustatoma jos statute.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) pažymima, kad valstybinės aukštosios mokyklos valdymo organas yra taryba. Aukštosios mokyklos statutas nustato tikslų tarybos narių skaičių; sudėtį viešai skelbia švietimo ir mokslo ministras. Taryba tvirtina savo darbo reglamentą, sprendimus priima posėdyje dalyvaujančių tarybos narių balsų dauguma. Tuo tarpu valstybinės aukštosios mokyklos senatas (akademinė taryba) yra aukštosios mokyklos akademinų reikalų valdymo organas. Senatas (akademinė taryba) sudaromas (sudaroma) aukštosios mokyklos statute nustatyta tvarka ne ilgiau kaip 5 metams. Valstybinės aukštosios mokyklos vienasmenis valdymo organas yra rektorius (direktorius). Rektorių (direktorių) viešo konkurso būdu renka, skiria ir atleidžia taryba.

Studentų interesams aukštosios mokyklos valdymo organuose atstovauja studentų atstovai, kuriuos skiria studentų atstovybė, o jeigu jos nėra, – visuotinis studentų susirinkimas (konferencija)¹⁹.

Studentai yra pilni partneriai aukštojo mokslo valdyme. Svarbu, kad įstaigos ir studentų organizacijos atrastų būdus, kaip padidinti tikrąjį studentų dalyvavimą aukštojo mokslo valdyme²⁰.

¹⁸ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2010-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ *Realising the European higher education area. Communique of the conference of Ministers responsible for higher education* (2003), [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf>>.

Aukštųjų mokyklų ir valdžios institucijų santykių pagrindas turi būti bendradarbiavimas, pasitikėjimas ir abipusis įsipareigojimų vykdymas (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Lietuvos aukštojo mokslo Baltojoje knygoje (1999) pažymima, jog tobulinant aukštojo mokslo sistemos valdymą būtina vadovautis nuostata, kad institucinę aukštųjų mokyklų autonomiją reikia derinti su atskaitomybe visuomenei ir tiksliau apibrėžti aukštųjų mokyklų ir kitų valstybinių institucijų teises ir pareigas bei tarpusavio santykius.

Aukštosios mokyklos autonomija laikomas toks savivaldos lygis, kuris leidžia priimti veiksmingus sprendimus dėl jos akademinų reikalų tvarkymo, vidaus tvarkos taisyklių ir vadybos bei kitų su tuo susijusių reikalų ir dera su viešąja atskaitomybe, lemiama pirmiausia valstybinio finansavimo ir pagarbos akademinėi laisvei bei žmogaus teisėms. Kartu autonomijos lygis gali skirtis priklausomai nuo aukštosios mokyklos tipo (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga, 1999).

Pasak Clark, 1983 (cit. Matulionis, Mačiulienė, 2000), nagrinėjant aukštąjį mokslą organizaciniu – instituciniu požiūriu, išskiriami trys struktūriniai lygiai. Pirmąjį, arba aukščiausiąjį, sudaro už aukštojo mokslo politiką atsakingos institucijos, kurios planuoja, finansuoja ir nustato aukštojo mokslo standartus, juos tikrina. Kitas, arba vidurinis, - valstybės pripažįstamų ir pagal atitinkamus įstatymus veikiančių institucijų lygmuo. Žemiausiųjų grandžių lygmenį, arba operatyvinį branduolį, sudaro fakultetai, katedros ir mokslo grupės, kurios vykdo akademinę – mokslinę ir pedagoginę veiklą, turi tai veiklai atitinkamus medžiaginius ir žmonių išteklius.

Anot Kraujutaitytės (2002), aukštoji mokykla siekdama lygaus dialogo su valstybe, visų pirma turėtų užsitikrinti sutartines substancinės ir procedūrinės nepriklausomybės teises, kurios turėtų sudaryti sąlygas aukštosios mokyklos bendruomenei savarankiškai apsispręsti dėl aukštojo mokslo politikos aspektų, kurie turi būti koordinuojami tiek tarptautiniu, tiek ir nacionaliniu lygmenimis.

Kaip teigia Rutkauskienė ir kiti (2006), daugėja studentų, didėja institucijų įvairovė, sudėtingėja finansinė ir institucinė švietimo sistema, todėl būtina efektyviai planuoti ir valdyti aukštojo mokslo institucijas.

1.5. Aukštojo mokslo institucijos šiuolaikiniame pasaulyje

Aukštojo mokslo institucijos ugdo įvairių ekonominiam šalies gyvenimui svarbių institucijų darbuotojus, taip pat rengia daugumą mokytojų ir dėstytojų, tad aukštasis mokslas yra sudėtinė „švietimo visiems“ koncepcijos įgyvendinimo dalis. Kita vertus, universitetai yra pagrindinės institucijos, kuriančios naujas žinias, o naujos žinios yra išskirtinis modernios visuomenės bruožas (Rutkauskienė ir kiti, 2006).

Universitetai nuo pat savo veiklos pradžios turėjo didelės įtakos visuomenėje ir valstybėje. Šiandien žinių visuomenė, pasižymi sparčiai kintančiu mokslu ir technologijomis grindžiamu ūkiu, yra neatskiriama tiek politinio, tiek edukologinio diskurso dalis. Kaip akcentuojama Lietuvos švietimo politikos dokumentuose „Lietuvos švietimo gairės 2003 – 2012“ (2003), vienas svarbiausių iššūkių šiandien yra informacinis sprogymas.

Šiuolaikinis universitetas yra centre tarptautinės žinių sistemos, kuri apima technologiją, komunikaciją, ir kultūrą. Universitetas lieka pirminiu studijų centru ir svarbiausia sukauptos išminties saugykla. Taip pat gali būti, kad universitetas pasiekė beprecedenčio vystymosi ir plėtimosi galą, tai lieka galinga situacija. Dvidešimt pirmo šimtmečio žinių visuomenėje, universitetas išlieka pačiame ekonominio ir kultūrinio išsivystymo centre (Altbach, 1998).

Etzkowitz, Zhou (2006) pripažįsta, kad išvystymas pasaulio lygio universitetų ir jų drąšinimas atlikti pagrindinį vaidmenį regioninėje naujovėje yra vis labiau ir labiau pripažįstama kaip veiksminga ekonominė ir socialinė - plėtros strategija, žiniomis pagrįstose visuomenėse. Tokios strategijos reikalavimai:

- Aukšto lygio visuomenės panaudojimas universitetuose, iš pramonės ir vyriausybės;
- Labai išvystytas gebėjimas panaudoti produkciją;
- Akademiniai gebėjimai ir iniciatyvos, įnešančios naujas žinias naudojimui, kurių ankščiau prieš paklausą neturėjo.

Anot Žekevičienės (2009), spartėjantys globalizacijos procesai skatina vis didesnę konkurenciją aukštųjų mokyklų tarpe ir verčia jas ieškoti būdų, kaip tobulinti savo veiklą, atsižvelgiant į kintančius suinteresuotų šalių: studentų, tėvų, darbuotojų, visuomenės reikalavimus.

Pasak Zuzevičiūtės, Teresevičienės (2007), mokymosi visą gyvenimą – taip pat universitetinėse studijose – reikšmė šiame kontekste nuolat didėja, nes taip kuriama besimokanti visuomenė.

Autorių teigimu, aukštasis mokslas pasidarė atviresnis, tai yra sudarantis sąlygas suaugusiems žmonėms siekti profesinių ar socialinių, asmeninių tikslų. Atsiranda ne tik skirtingų funkcijų institucijos (universitetai, sričių mokslinio tyrimo institutai), bet ir skirtingo organizavimo formų institucijos – šalia tradicinių valstybinių bei privačių universitetų kuriami korporacijų bei virtualūs universitetai, kurių teikiamas išsilavinimas ne tik atliepia visuomenės poreikius, yra akredituojamas ir pripažįstamas, bet ir kuria naujos žinių visuomenės naują realybę.

Kuriamoje binarinėje aukštojo mokslo sistemoje universitetai ir kolegijos turi sudaryti vientisą, tarpusavyje suderintą Lietuvos aukštojo mokslo sistemą, kurioje sąveikautų skirtingos savo tikslais, programomis ir metodais abiejų tipų – universitetinės ir neuniversitetinės – aukštojo mokslo studijos, maksimaliai tenkinančios šalies ūkio ir visuomenės gyvenimo reikmes (Kalinovienė, 2005).

Janiūnaitė, Gudaitytė (2003) akcentuoja, kad humanitarinis mokslas yra aukštojo mokslo viena iš skiriamųjų savybių, kuri nurodo, kad aukštasis mokslas turi teikti švietimo galimybes, intelektualinę laisvę bei formuoti intelektualinę visuomenės kultūrą.

Bell, Tight, 1993 bei Hannah, Manicas, 2000 (cit. Zuzevičiūtė, Teresevičienė, 2007) teigimu, universitetai šiandien yra net kelių tipų:

- Tradiciniai universitetai.
- Tradiciniai išplėstiniai universitetai bando reaguoti į rinką, yra prieinamesni, misiją apibrėžia kaip ne tik akademinio išsilavinimo, bet ir darbo pasaulyje reikalingų kvalifikacijų suteikimą.
- Pelno siekiantis universitetas yra lengvai prieinamas, misiją apibrėžia kaip darbo pasauliui reikalingų kvalifikacijų suteikimas.
- Distancinio universiteto išskirtinis požūris – fizine/pastato prasme jis neegzistuoja; tai ūiuolaikinių komunikacijos priemoniū tinklū galimybėmis besiremianti ūvietimo ūstaiga.
- Universiteto/verslo ūjunga (korporacijū universitetai) nusako socialiniū partneriū bendradarbiavimā, ūgalinantū ūiuolaikiniū ir rinkoje paklausiū kompetencijū ūgijimā.
- Kvalifikacijas ūteisinantis, sertifikatus teikiantis universitetas – tai modelis organizacijos, kuri sudaro galimybes pagal individualizuotas programas pasirengti ir ūlaikyti pripaūintai kvalifikacijai būtinus egzaminus.

ūiuolaikiniam universitetui tiek Lietuvos valstybės, tiek tarptautiniuose dokumentuose keliami aukūti reikalavimai, kurie daūnai ūvertinami atskiriū universitetū skelbiamose misijose (Zuzevičiūtė, Teresevičienė, 2007).

Anot Zuzevičiūtės, Teresevičienės (2007), ūiuolaikinis universitetas yra ne tik atliepanti kintančius ūiniū visuomenės poreikius ūvietimo sistemos dalis, bet yra ir proaktyvus ūiū pokyčių atūvilgiu. Universitetas padeda mokytis ūmogui ūvairiais gyvenimo tarpsniais ir taip, kad ūmogus pasirengtū mokytis visā gyvenimā ūvairiose socialinėse ir profesinėse situacijose bei galėtų tobulinti savo mokymāsi.

Pasak Janiūnaitės, Gudaitytės (2003), ūiuolaikinė visuomenė remia aukūtājū mokslā ir tiki juo tik tada, kai yra ūsitikinusi mokslo teikiama nauda. Demokratinėje visuomenėje, aukūtojo mokslo ir visuomenės santykiai pagrūsti abipusiu supratingumu bei pasitikėjimu. Tik tokiu atveju aukūtasis mokslas yra suvokiamas kaip visuomeninio plėtojimosi pagrindinė jėga, kuri apima technologijas ir visuomenę; tai yra paūangos pagrindas tuo pačiu gerinantis visuomeninū gyvenimā.

Lietuvos mokslininkai, tyrinėjantys aukštojo mokslo mokymą ir mokymąsi, sukaupę gausios pedagoginės patirties įvairiais mokymo procesais organizavimo ir tobulinimo, mokymosi klausimais, pabrėžia savarankiško, prasmingo mokymosi svarbą, dėstytojo ir studento vaidmenų kaitą sparčiai besikeičiančioje visuomenėje (Baranauskienė, 2002).

Aušra (2005) patvirtina, jog iš tiesų šiuolaikinėje visuomenėje mokslo informacija ir žinios tampa ne tik svarbia tobulinimo priemone, o pagrindiniu ekonominės veiklos produktu. Švietimas ir žinios – tai pagrindiniai resursai, lemiantys šiuolaikinės visuomenės turtus, reikalingus savišvietai ir intelektualinio lygio kėlimui.

Ekonomikos vystymosi padiktuotas šiuolaikinių kompetencijų reikalavimas ir socialinės aprėpties bei socialinio teisingumo svarba paskatino greitą aukštojo mokslo plėtrą, kitaip tariant, masiškėjimą (Bridge, 2007).

Pasak Rutkauskienė ir kitų (2006), universitetų augimas ir keitimasis yra padarinyš žinių, kurias jie patys sukūrė, tai yra pasiūla kuria savo paklausą. Geriausiai pastebimas pavyzdys yra naujos informacinės komunikacijos technologijos, kurios keičia visas mokslo sritis. Aukštojo mokslo institucijos yra šių technologijų plėtros ir naudojimo centrai, nes būtent šios institucijos diegia inovacijas mokymosi procesuose, kuria ir taiko naujus valdymo metodus.

Apibendrinant galima teigti, kad aukštasis mokslas tapo atviresnis, sudarantis sąlygas suaugusiems žmonėms siekti profesinių ar socialinių, asmeninių tikslų. Šiuolaikinėje visuomenėje aukštojo mokslo institucijos yra pagrindinės institucijos, kuriančios naujas žinias, o naujos žinios yra išskirtinis modernios visuomenės bruožas. Aukštojo mokslo institucijoms keliami reikalavimai įvaldyti naujas galimybes teikiančias technologijas, kurios leidžia daug efektyviau kurti, valdyti, skleisti bei kontroliuoti naujas žinias. Stiprėjantis nekontroliuojamos informacijos srautas skatina aukštojo mokslo institucijas ir besimokančiuosius priimti naujus iššūkius. Dėl didėjančios konkurencijos ir globalizacijos atsiranda netradicinių mokymosi paslaugų poreikis.

Atsižvelgdamos į vykstančius pokyčius aukštojo mokslo institucijos privalo iš naujo įvertinti savo vaidmenį. Jos turi persiorientuoti, kad būtų pasirengusios tenkinti žiniomis grįstos visuomenės poreikius.

2. AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI

2.1. Aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai Lietuvoje

Lietuvos Respublikos priimtame Švietimo įstatyme (2009) 14 straipsnyje nustatyta, kad aukštojo mokslo studijų paskirtis – padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai²¹. Šis įstatymas nurodo, kad studijos prieinamos asmeniui, kuris turi vidurinį išsilavinimą bei geba savarankiškai studijuoti. Studentas studijuodamas su pertraukomis aukštosiose mokyklose studijų programas gali įgyti atskirais moduliais. Asmuo pabaigęs studijų programas įgyja aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009) 1 straipsnis nurodo, kad šio įstatymo paskirtis: nustatyti mokslo ir studijų valstybinį reguliavimą; mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo principus; mokslo ir studijų institucijų steigimo, pabaigos ir pertvarkymo teisinius pagrindus; aukštojo mokslo kvalifikacijų ir mokslo laipsnių suteikimą ir pripažinimą; mokslo ir studijų institucijų valdymą, veiklos organizavimą ir priežiūrą; mokslo ir studijų institucijų dėstytojų, mokslo darbuotojų ir studentų teises ir pareigas; mokslo ir studijų finansavimą; valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principus.

Lietuvos Respublikos Seimas 2003 metų nutarimu patvirtino valstybės ilgalaikės raidos strategiją (2003 – 2012), kurioje yra išskiriami trys prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika.

Strategijos nuostatos paskirtis – suteikti pagrindą Lietuvos švietimo vizijai įgyvendinti ir sudaryti galimybę Lietuvos piliečiams, jų interesų grupėms bei valstybės institucijoms tęsti viešas diskusijas ir susitarti dėl šios vizijos įgyvendinimo kelių (Švietimo gairės 2003 – 2012. Projektas, 2003).

Švietimo gairės 2003 – 2012. Projekte (2003) nurodoma, jog pagrindinis siekis išplėtoti tęstinį, mokymąsi visą gyvenimą laiduojantį ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą, kad kiekvienas Lietuvos pilietis galėtų studijuoti aukštojoje mokykloje pagal jam tinkamą nuotolinį, neakivaizdinį ir kitų studijų būdą. Tikslas, jog daugiau kaip 60 procentų Lietuvos jaunuolių įgytų universitetinį arba neuniversitetinį išsilavinimą. Nustatytos tokios įgyvendinimo priemonės:

1. Sustiprinama aukštųjų mokyklų atsakomybė už studijų kokybę, glaudų ryšį su darbo rinka, regionų ekonomine plėtra. Didinama jų atskaitomybė visuomenei, nepažeidžiant universitetų

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2009) [Internete]. [žiūrėta 2009-05-22]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527>.

autonomijos principo. Pasiekama racionali pusiausvyra tarp aukštųjų mokyklų autonomijos ir atskaitomybės visuomenei;

2. Lietuvos aukštasis mokslas įjungiamas į bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę;

3. Išplečiamos bendrojo lavinimo, profesinių ir ypač aukštųjų mokyklų tęstinio mokymosi paslaugos jaunimui ir suaugusiesiems. Sukuriama tiek formalaus, tiek neformalaus švietimo programų ir modulių akreditavimo tvarka;

4. Pasiekama, kad didžiąją dalį baigiamųjų kvalifikacinių egzaminų profesinių ir aukštųjų mokyklų absolventai laikytų dalyvaujant darbdavių ir kitų socialinių partnerių atstovams;

5. Išplėtojama lanksti ir efektyvi finansinės paramos studentams sistema: studijų kreditavimas, diferencijuotos socialinės stipendijos, diferencijuoti mokesčiai už bendrabutį. Visiems studentams tampa prieinamos paskolos (Švietimo garės 2003 – 2012. Projektas, 2003).

2.2. Aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai Europos Sąjungoje.

Europoje ir pasaulyje kuriamos organizacijos, judėjimai ir iniciatyvos, kuriomis siekiama užtikrinti aukštojo mokymo kokybę.

Pasak Serafino, Ruževičiaus (2007), tarptautiniai susitarimai ir dokumentai bei besikeičianti aukštojo mokymo aplinka (kylantis organizacijų ir visuomenės reikalavimai studijų kokybei, kintantys studentų lūkesčiai mokymo turiniui ir metodams, augantis finansinis spaudimas viešajame sektoriuje, didėjanti vidaus ir tarptautinė konkurencija tarp aukštųjų mokyklų, jų tarpe tarp kolegijų ir universitetų, aukštojo mokymo internacionalizacijos ir globalizacijos procesai skatina ieškoti naujų sisteminių priemonių studijų kokybės gerinimui ir valdymui aukštojo mokslo organizacijose.

Bolonijoje 1999 m. Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, pasirašė deklaraciją, kuri tapo politiniu veiksniu, postūmiu Europos šalyse pradėti permainas siekiant susieti nacionalines aukštojo mokslo sistemas į bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Šios deklaracijos atsiradimas – žymi Bolonijos proceso pradžia.

Bolonijos deklaracijos pagrindiniai tikslai, kuriais siekiama sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę ir Europos aukštojo mokslo sistemą padaryti žinomą visame pasaulyje (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999 – 2005 m., 2005) :

- Lengvai suprantamos ir palyginamos laipsnių sistemos pasirinkimas ir diplomo priedėlio įdiegimas siekiant palengvinti Europos piliečių galimybes įsidarbinti ir skatinti Europos aukštojo mokslo sistemos tarptautinį konkurencingumą;
- Du pagrindiniai – ikidiplominių ir podiplominių studijų ciklų perėmimas.

- Kreditų sistemos, panašios į ECTS sistemą, kaip tinkamos priemonės, skatinančios platų studentų judėjimą, sukūrimas;
- Mobilumo skatinimas, šalinant kliūtis, trukdančias laisvai judėti;
- Europinio bendradarbiavimo skatinimas kokybės užtikrinimo srityje;
- Europinių aukštojo mokslo aspektų stiprinimas.

Bolonija yra tęstinis procesas, kuris remiasi šiais dokumentais: Sorbonos deklaracija (1998), Bolonijos deklaracija (1999), Prahos komunikatu (2001), Berlyno komunikatu (2003), Bergeno komunikatu (2005), Londono komunikatu (2007), (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999 – 2005 m. (2005); Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999 – 2005 m. (2008)).

Sorbonos deklaracija (1998). Šią deklaraciją Paryžiuje pasirašė Prancūzijos, Vokietijos, Italijos ir Jungtinės karalystės ministrai. Šiame susitikime nuspręsta, kad pripažįstamos dvi pagrindinės bakalauro ir podiplominės studijų pakopos, kurios turi atitikti tarptautinius standartus. Ši sistema turi tapti autentiškesnė ir lankstesnė taikant kreditų sistemą (ECTS sistema) bei suteikti galimybę įgyti kvalifikacinį laipsnį patogiu metu visą gyvenimą, sukuriant tęstines studijų programas. Studijos organizuojamos semestrais. Bakalaurams suteikti galimybes studijuoti įvairias studijų programas, tobulinant užsienio kalbas ir šiuolaikinius technologijų naudojimo įgūdžius.

Bolonijos deklaracija (1999). Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, pasirašė Bolonijos deklaraciją, aptariamą aukštojo mokslo ateities perspektyvas ir užsibrėžiama iki 2010 metų sukuriant Europos aukštojo mokslo erdvę. Nutariama imtis tokios veiklos: „sukurti aiškių ir palyginamų laipsnių sistemą, dviejų ciklų (ikidiplominių ir podiplominių studijų) sistemą, studijų kreditų sistemą, skatinti tarptautinį bendradarbiavimą kokybės užtikrinimo srityje, remti akademinės bendruomenės mobilumą ir siekti geresnių socialinių sąlygų“.

Prahos komunikatas (2001). Konferencijoje priimamas Prahos komunikatas, kuriuo ministrai patvirtino ankstesnius įsipareigojimus ir nubrėžia dar tris naujas veiklos kryptis: mokymąsi visą gyvenimą, akademinės bendruomenės dalyvavimas kuriant Europos aukštojo mokslo erdvę bei jos patrauklumo didinimas, aktyvus Europos universitetų asociacijos ir Europos nacionalinių studentų sąjungų įsitraukimas į Bolonijos procesą. Politinis procesas turi būti suprantamas ir priimtinas akademinės bendruomenei, kadangi jo įgyvendinimo sėkmė priklauso ir nuo pačių proceso dalyvių pastangų.

Berlyno komunikatas (2003). Numatomos trys prioritetinės veiklos kryptys: studijų kokybė, dviejų ciklų laipsnių sistema ir laipsnių bei studijų laikotarpių pripažinimas. Šių prioritetų

įgyvendinimui numatoma sukurti kokybės užtikrinimo standartus ir gaires bei kokybės užtikrinimo/akreditavimo pažangos sistemą, pradėti kurti bendras studijų sistemas. Taip pat tobulinti akademinį pripažinimą, įdiegti trečią pakopą – doktorantūrą.

Bergeno komunikatas (2005). Komunikate nurodoma, kad būtina sukurti tinkamas studijų sąlygas studentams, gerinti aukštojo mokslo prieinamumą visoms socialinėms grupėms, skatinti studentų ir dėstytojų mobilumą, sudaryti galimybes studijoms skirtas nacionalines subsidijas ir paskolas naudoti visoje Europos aukštojo mokslo erdvės kūrimo dalyvaujančiose šalyse. Ypač daug dėmesio skiriama doktorantūros studijoms bei aukštojo mokslo ir mokslo ryšiu stiprinti. Taip pat nurodomos pagrindinės būsimosios Europos aukštojo mokslo erdvės charakteristikos: bendra kvalifikacijų struktūra, bendri kokybės užtikrinimo standartai ir gairės bei laipsnių ir studijų laikotarpių pripažinimo principai.

Londono komunikatas (2007). Šio susitikimo metu nuspręsta įgyvendinti ryšius su kitais žemynais užmezgimo strategiją, Europos kokybės užtikrinimo agentūrų registras. Prioritetiniai darbo planai dvejiems metams tokie: mobilumo skatinimas, gebėjimas baigus studijas įsidarbinti, Bolonijos tikslų įgyvendinimo apžvalga, kurios apims veiklas tokias kaip socialinę dimensiją, mobilumą, darbingumo užtikrinimą, mokymąsi visą gyvenimą ir pripažinimą. Prieš Londono susitikimą buvo įvertinta Lietuvos veiklos įgyvendinimas Bolonijos procese. Nuspręsta, kad Lietuva pažangą pasiekė 3 pakopų sistemoje, užtikrino prieinamumą, išorinės kokybės vertinime, diplomų priedėlių sukūrimo, kreditų sistemoje (ECTS). Tačiau reikia tobulinti šias sritis: kvalifikacijų sąrangą, kultūros kokybės tobulinimą, tarptautinį dalyvavimą kokybės užtikrinime, išsilavinimo ir kreditų pripažinimą.

Bordo komunikatas - Europos profesinio švietimo ir mokymo politikos gairės 2009-2010 metams. 2008, Prancūzijoje, Bordo mieste vykusiame ES šalių, ELPA / EEE šalių ir šalių kandidačių ministrų, atsakingų už profesinį švietimą ir mokymą, susitikime, Europos Komisija ir Europos socialiniai partneriai priėmė Bordo komunikatą, kurio tikslas - užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą profesinio švietimo ir mokymo srityje²².

²² Lietuvos švietimo ir mokslo profesinių sąjungų federacija [Internet]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.svietimoprofsajunga.lt/naujienos/?nid.462:/>>.

3. AUKŠTOJO MOKSLO IR STUDIJŲ REFORMA

3.1. Aukštojo mokslo reformos priežastys bei tikslai

Pagrindiniai švietimo tikslai yra visuomenės informuotumas, kompetencija, orientacija pasaulyje vykstančiuose procesuose, sugebėjimas inicijuoti bei vykdyti projektus įvairiose visuomenės veiklos srityse ir visuomenės pažanga. Daugelyje Europos Sąjungos valstybių šiuo metu vyksta pokyčiai švietimo srityje. Bolonijos, Lisabonos susitarimai išklė ambicingus uždavinius, kuriems įgyvendinti daugelyje ES šalių reikalingos mokslo ir studijų reformos. Aukštojo mokslo reforma būtina, kadangi dabartinė mokslo ir studijų sistema turi daug trūkumų.

Švietimas ir jo aukščiausia pakopa – aukštasis mokslas – gali būti svarbus tarpininkas inovacijų diegime, kadangi besivystančioje socialinėje sistemoje, kada įgyvendinamas naujas procesas, pagrindinis veiksnys yra žmogaus egzistavimas.

Pasak Jankūnaitės, Gudaitytės (2003), besikeičianti aukštojo mokslo misija, dvidešimt pirmo amžiaus eigoje, tapo viena iš labiausiai diskutuojamų problemų tarp aukštojo mokslo teoretikų. Jie bando surasti pusiausvyrą tarp aukštojo mokslo pragmatiškos orientacijos ir idealistinio priartėjimo link jo; tarp griežtos akademinės orientacijos ir liberalios švietimo vertės; tarp aukštojo mokslo masiškėjimo ir jo kokybės.

Anot autorių, visuomenė palaiko aukštąjį mokslą ir tiki juo tik tuomet, kai jis įrodo savo naudingumą. Demokratiškoje visuomenėje, santykių pagrindas tarp aukštojo mokslo ir visuomenės remiasi tarpusavio supratimu ir abipusiu pasitikėjimu. Tik tokiu atveju aukštasis mokslas yra suvokiamas kaip pagrindinė jėga pasaulinio vystimuisi, kuris įtakoja technologijas ir visuomenę; tai plėtoja progreso pagrindus ir tuo pačiu tobulina kasdieninį gyvenimą.

Aukštojo mokslo vaidmens išskirtinumas dažnai yra aiškiai siejamas su žinių ekonomikos augimo svarba, nors tuo pat metu daroma prielaida, kad įvairių verslo šakų konkurencingumas priklauso nuo jų gebėjimo diegti novacijas ir pritaikyti prie naujo informacijos ir komunikacijos pasaulio (Bridge, 2004).

Klimašauskienė, Jankūnaitė, Chreptavičienė (2003) teigia, kad aukštasis mokslas tiesiogiai įtakoja ekonomikos augimą per kompetentingų specialistų rengimą, naujų žinių kūrimą, jau pasaulyje egzistuojančių žinių kaupimą, prieinamumo prie jų didinimą ir tų žinių pritaikymą vietos kontekstui. Todėl labai svarbu, kad aukštajame moksle sukurtos žinios būtų efektyviai panaudojamos naujų produktų ir naujos vertės kūrimui.

Pasak Brizges (2007), visame pasaulyje vykstantis aukštojo mokslo vystymasis, plėtra, tam tikra prasme – perorientavimas, yra vertinami kaip būtina ekonominio konkurencingumo ir politinio išlikimo prielaida.

Pastebima, kad Europos aukštasis mokslas „kenčia“ nuo per didelės biurokratijos, centralizuoto planavimo ir autonomijos trūkumo. Studentų skaičius per pastarąjį dvidešimtmetį sparčiai išaugo, tačiau vienam studentui skiriamos lėšos beveik nekito.

Išskiriamos pagrindinės aukštojo mokslo bėdos²³:

- studijų kokybė netenkina nei pačių studentų, nei visuomenės;
- diplomai praradę tikrąją vertę;
- gambiausi studentai ir mokslininkai mieliau renkasi užsienio universitetus;
- mokslinė veikla dažnai neproduktyvi;
- pašlijusi akademinė savikontrolė;
- aukštojo mokslo finansavimas neskatina universitetų konkurencijos;
- studentai stokoja atsakomybės už studijas; paskolų sistema nefunkcionala;
- sustabarėjusi valstybinių aukštųjų mokyklų valdymo sistema.

Aukštojo mokslo reforma turėtų užtikrinti geresnę studijų kokybę, dėstytojų profesionalumą, geriau aprūpinti mokymo bazę, garantuoti socialinę paramą studentams, tvarkingus bendrabučius, pakankamą studijų finansavimą, modernų aukštųjų mokyklų valdymą, pasaulinio lygio Lietuvos mokslo centrus²⁴.

Pagrindiniai vykdomos aukštojo mokslo reformos tikslai:

- pasaulinio lygio Lietuvos mokslo centrai;
- aukšta studijų kokybė;
 - profesionalūs dėstytojai;
 - aprūpinta mokymo bazė;
 - garantuota socialinė parama studentams;
 - tvarkingi bendrabučiai;
- pakankamas studijų finansavimas;
- modernus aukštųjų mokyklų valdymas;
- daugiau galimybių studentams, dėstytojams ir visai šaliai²⁵.

²³ *Mokslo ir studijų reforma* [Internete]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslas.lt/lt/mokslo_ir_studiju_sistemas_per/mokslo_ir_studiju_reforma/>.

²⁴ Ten pat.

Švietimo ir mokslo ministerijos naujosios vadovybės pasiryžimas ir pastangos ilgus metus aptarinėjamai aukštojo mokslo reformai suteikti realų permainų pagrindą pastaruoju metu yra itin svarbus bei aktualus. Aukštasis mokslas įvardijamas kaip aukščiausia nuosekliojo švietimo sistemos grandis, kuri turėtų užtikrinti vidurinio ugdymo pakopos ir po vidurinio mokymo perimamumą. Pagrindinis mokslo ir studijų sistemos pertvarkos tikslas - pasiekti, kad aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų sistema atitiktų šalies ūkio, visuomenės ir asmens poreikius, užtikrintų ilgalaikę darnią šalies plėtrą ir tarptautinį konkurencingumą.

3.2. Aukštojo mokslo valdymo pokyčiai

Suprantant šiuolaikinio pasaulio keliamus reikalavimus, kuriuos turi atitikti moderni mokslo ir studijų sistema, po ilgų ir sudėtingų diskusijų, vykusių kelerius metus, buvo parengta mokslo ir studijų pertvarkos koncepcija²⁶.

Vadyba būtina siekiant reguliuoti ir koordinuoti visas kitas aukštosios mokyklos veiklos sritis bei turimų materialiujų ir intelektualinių išteklių pasiskirstymą ir pusiausvyrą, pabrėžiant pagrindinius visos aukštosios mokyklos ir jos padalinių tikslus bei prioritetus ir atsižvelgiant į padalinių poreikius ir galimybes. Profesionali vadyba yra labai svarbus šiuolaikinių aukštųjų mokyklų veiklos sėkmės veiksnys (Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas, 2000).

Lietuvos ir užsienio ekspertai jau seniai pabrėžia esminių pokyčių mokslo ir studijų sistemoje būtinumą. Deja, iki šiol sistemiškiems ir realiems pokyčiams nebuvo ryžtasi. Tuo tarpu Lietuvos mokslo ir studijų sistemos būklė vis labiau netenkina visuomenės ir ženkliai atsilieka nuo Europos lygio²⁷.

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas po intensyvių diskusijų su akademinės bendruomenės atstovais ir plačiu socialinių partnerių ratu pritarė nemažai daliai reforminių nuostatų, pirmiausia, aukštųjų mokyklų valdymo pertvarkai, didinant jų atskaitingumą visuomenei²⁸.

Naujuoju *Mokslo ir studijų įstatymu* siekiama sukurti reikalingas prielaidas esminiam mokslo ir studijų kokybės šuoliui aukštyn, užtikrinti studijų prieinamumą, pasiekti, kad mokslo ir studijų sistema taptų valstybės gerovės katalizatoriumi, būtų efektyviai panaudojami valstybės skiriami resursai²⁹.

²⁵ *Mokslo ir studijų reforma. Pristatymas* [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/informacija_mokslo_ir_studiju_reforma.pdf>.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Ten pat.

²⁹ *Mokslo ir studijų reforma. Pristatymas* [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/informacija_mokslo_ir_studiju_reforma.pdf>.

Aukštosioms mokykloms bus suteiktas specialus teisinis statusas. Jos bus laisvesnės nuo administracinių apribojimų, galės laisviau valdyti turtą ir aktyviau spręsti plėtros, jungimosi, laboratorijų bei bendrabučių atnaujinimo klausimus. Tai jos galės daryti naudodamos ES struktūrinių fondų paramą, kuri 2007 – 2012 m. siekia beveik 3 mlrd. litų³⁰.

Aukštosios mokyklos galės vykdyti savarankišką atlyginimų politiką. Galės laisvai skatinti dėstytojus mokėdamos didesnius atlyginimus, sukurdamos geresnes socialines sąlygas. Mokslo ir studijų institucijos bus suinteresuotos, kad jose dirbtų kuo geresni mokslininkai, nes nemažą dalį lėšų sudarys konkursų keliu gaunamas finansavimas mokslui³¹.

Strateginius mokyklų valdymo klausimus spręs profesionaliai veikiančios aukštųjų mokyklų tarybos. Jos bus sudarytos iš visuomenės ir universiteto atstovų. Išorės nariai tarybose sudarys pusę jos narių³².

Naujas studijų finansavimo modelis – studijų krepšelis. Tai valstybės lėšos, visiškai padengiančios didesnės dalies studentų studijų išlaidas³³. Vieno studento mokslams finansuoti valstybė skirs dvigubai daugiau pinigų nei buvo skiriama iki šiol. Studijų krepšelį pirmakursis galės „neštis“ į pasirinktą Lietuvos aukštąją mokyklą, taip pat ir privačią. Į krepšelį bus įskaičiuotas 100% finansavimas: dėstytojų ir kitų darbuotojų užmokesčiui, reikalingoms prekėms ir paslaugoms, studentams skatinti (stipendijoms). Finansavimas „krepšelio“ principu studentui duos – pasirinkimo laisvę: studento balsas įtakos aukštųjų mokyklų finansavimą; galimybę studijuoti geriausiose programose ir gauti didesnę stipendiją. Tuo tarpu dėstytojai atsiras galimybė daugiau uždirbti, dėstyti labiau motyvuotiems studentams. Aukštajai mokyklai – paskatas labiau orientuotas į kokybę ir daugiau lėšų studijų programų tobulinimui³⁴.

Nepatekusieji į valstybės finansuojamas vietas galės pasiimti lengvatinę paskolą su valstybės garantija³⁵. Galutinį sprendimą dėl studijų kainų valstybės nefinansuojamiems studentams priims aukštoji mokykla.

Siekama pertvarkyti ir paskolų sistemą. Šiuo metu už savo studijas universitetuose ir kolegijose mokantiems studentams galimybės gauti paskolas yra labai ribotos – siūlomi sprendimai praplės jų galimybes. Pertvarkius paskolų sistemą išsiplės aukštojo mokslo prieinamumas – visi

³⁰ *Mokslo ir studijų reforma* [Internete]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslas.lt/lt/mokslo_ir_studiju_sistemas_per/mokslo_ir_studiju_reforma/>.

³¹ Ten pat.

³² Ten pat.

³³ Ten pat.

³⁴ *Mokslo ir studijų reforma: studijų krepšelis, magistro studijos, paskolų sistema* [Internete]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/paskolos-krepšeliai.ppt>>.

³⁵ *Mokslo ir studijų reforma. Pristatymas* [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/informacija_mokslo_ir_studiju_reforma.pdf>.

studijuojantys turės galimybę skolintis palankiomis sąlygomis. Studentai galės visą laiką skirti studijoms, nes gaus pakankamo dydžio paskolą pragyvenimo išlaidoms, taip pat bus taupomos ribotos valstybės lėšos³⁶.

Paskolos teikiamos valstybinių ir nevalstybinių aukštųjų mokyklų visų pakopų studentams. Valstybė garantuos visas paskolas studijoms ir prisiims blogų paskolų riziką. Paskolos gražinimas bus siejamas su skolininko pajamomis. Tuo tarpu socialiai silpnesniems studijų laikotarpiu už paskolą studijų kainai gali būti kompensuojamos palūkanos³⁷.

Stojimo tvarka nesikeičia. Stojantieji gali pareikšti 16+16 (universitetuose ir kolegijose) studijų programų pasirinkimų. Stojantysis, galintis pagal mokymosi rezultatus pretenduoti į valstybės finansavimą, „krepšeli“ gaus, kai aukštoji mokykla jį priims. Tuo tarpu aukštoji mokykla turi teisę nustatyti savo priėmimo tvarką, naudodama koeficientus, suteikdama skirtingą svorį skirtingiems dalykams, organizuodama papildomus egzaminus ar testus³⁸.

Į magistrantūrą bus priimta apie 4200 studentų į valstybės finansuojamas magistro studijas. Priėmimo tvarką į magistrantūros studijas, kaip ir dabar, nusistatys pati aukštoji mokykla. Magistrantūros studijų vietos universitetams bus paskirstomos pagal jų mokslo (meno) veiklos rezultatus, ateityje – ir gautų „krepšelių“ skaičių³⁹.

Tradiciškai aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įtvirtinti įstatuose ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, taip pat kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės (Konstitucinio Teismo 1994 m. birželio 27 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas netiesiogiai patvirtino, kad aukštosios mokyklos autonomijos samprata nėra ir negali būti visuomet vienareikšmė ir nepaneigė galimybės „autonomijos“ terminui turėti ir kitokį turinį.

Aukštųjų mokyklų autonomija nereiškia, kad jų veikla negali būti valstybės reguliuojama, priešingai, dėl to, kad yra susijusi su inter alia konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu, taip pat valstybės biudžeto lėšų naudojimu, ši veikla turi būti reguliuojama ir prižiūrima; tai išplaukia ir iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies nuostatos, kad valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą⁴⁰.

³⁶ *Mokslo ir studijų reforma: studijų krepšelis, magistro studijos, paskolų sistema* [Internete]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/paskolos-krepšeliai.ppt>>.

³⁷ Ten pat.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ *Mokslo ir studijų reforma. Pristatymas* [Internete]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/informacija_mokslo_ir_studiju_reforma.pdf>.

Apimendrinant galime teigti, kad aukštosios mokyklos bus suteiktas specialus teisinis statusas. Jos bus laisvesnės nuo administracinių apribojimų, galės laisviau valdyti turtą ir aktyviau spręsti plėtros, jungimosi, laboratorijų bei bendrabučių atnaujinimo klausimus. Aukštosios mokyklos galės vykdyti savarankišką atlyginimų politiką. Strateginius mokyklų valdymo klausimus spręs profesionaliai veikiančios aukštųjų mokyklų tarybos. Jos bus sudarytos iš visuomenės ir universiteto atstovų.

4. STUDENTŲ POŽIŪRIS Į AUKŠTOJO MOKSLO VALDYMĄ IR JO POKYČIUS

4.1. Empirinio tyrimo bazė

4.1.1. Duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai

Duomenų rinkimo metodai. Pirmiausia buvo atlikta mokslinės literatūros ir dokumentų analizė. Atlikus literatūros analizę, buvo pasitelktas kiekybinis ir kokybinis metodai empiriniams duomenims rinkti. Naudojantis surinkta teorine medžiaga, buvo sudaryta anketa. Anketa anoniminė ir skirta aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių institucijų studentams (žr. 1 priedą). Anketa suskirstyta į dvi dalis:

I. Respondentų asmeninė informacija.

II. Respondentų nuomonės į aukštojo mokslo valdymo pokyčius ištyrimas.

Pirmoje dalyje pateikti devyni bendro pobūdžio sociodemografiniai klausimai, kurie padėjo nustatyti respondentų lytį, amžių, aukštosios mokyklos, kurioje studijuoja tipą, studijų pakopą, studijuojamos aukštosios mokyklos pavadinimą, studijuojamą specialybę, kursą, studijų formą bei studijų finansavimo formą.

Antroje dalyje pateikti 24 teiginiai su įvertinimo skale nuo 1 iki 5. Skaitmenimis buvo užkoduoti atsakymų variantai: 1 - Labai pritariate, 2 - Pritariate, 3 – Esate abejingas, 4 – Nepritariate, 5 – Labai nepritariate.

1 lentelė

Tyrimo instrumento – anketos II dalies skaitmenimis užkoduotų klausimų blokai ir tiriami reiškiniai

	Teiginių blokai	Teiginiai	Tiriami reiškiniai
1.	Vykdoma aukštojo mokslo ir studijų reforma.	10 – 15	Respondentų požiūris į vykdomą dabartinę aukštojo mokslo ir studijų reformą, jos eigą.
2.	Studijų finansavimo, mokumo sistema.	16 – 22;	Respondentų požiūris į aukštojo mokslo įmokų, finansavimo, paskolų sistemą.
3.	Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaiga (kaip prognozė).	23; 25– 27	Studentų nuomonė apie aukštojo mokslo reformos pabaigą.
4.	Aukštojo mokslo turinys, aprūpinimas priemonėmis.	24; 28; 29	Respondentų nuomonė apie studijų procesą, aukštųjų mokyklų materialinę bazę bei dėstytojų vertinimą.
5.	Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistema.	30 – 33	Respondentų požiūris į rektorių rinkimo tvarką, senato veiklą.

Nuo 34-39 klausimai pateikti su atsakymų variantais, kuriuose buvo nurodyta pabraukti ar įrašyti respondentams labiausiai priimtina atsakymą. 34 klausimas analizuojamas ir apibendrinamas kartu su

„Vykdamos aukštojo mokslo reformos pabaiga (kaip prognozė)“ bloko teiginiais; 35 klausimas analizuojamas ir apibendrinamas kartu su „Vykdoma aukštojo mokslo ir studijų reforma“ bloko teiginiais; 36-39 klausimai analizuojami „Studijų finansavimo, mokumo sistema“ teiginių bloke.

Duomenų apdorojimo metodai.

Pasak Leonavičienės (2007), kintamojo reikšmės santykinis dažnis parodo, kiek kartų reikšmė pasikartojo statistinėje eilutėje. Apskaičiuojami kiekybinių ir kokybinių tyrimų kintamųjų dažniai. Sąsajų lentelės naudojamos siekiant išsiaiškinti dviejų kintamųjų reikšmes. Anot autorės, sąsajų lentelės ypač patogios tais atvejais, kai kintamieji yra ne kiekybiniai, o kokybiniai. Jei nagrinėjamos kelios kategorijos, tai minėtos lentelės bene geriausiai atskleidžia sąsajas tarp skirtingų kategorijų.

Apklausa buvo atlikta Šiaulių mieste. Studentams buvo išdalintos anoniminės anketos, jas užpildžius, anketos buvo surinktos. Respondentai pasirinkti atsitiktinai, taip kiekvienas studentas turėjo galimybę patekti į imtį. Respondentai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir metodika. Taipogi tiriamiesiems buvo garantuotas anonimiškumas, kad apklausos metu surinkti duomenys bus panaudoti tik tyrimo tikslais. Apklausa vykdžiau pati.

Tyrimo duomenys buvo apdoroti naudojant Excel, SPSS (*Statisticat Package for Social Sciences*) programinę įrangą. Tyrime buvo taikyti aprašomieji ir daugiamačiai statistikos metodai – dažniai, procentinis apskaičiavimas, duomenų padėties vidurkis, sąsajų lentelė ir koreliacinė analizė.

4.1.2 Tyrimo imtis

Tyrimo dalyvavo Šiaulių universiteto (ŠU), Šiaurės Lietuvos kolegijos (ŠLK), bei Šiaulių kolegijos studentai (ŠK). Studentų amžius nuo 18 iki 50 metų. Buvo siekiama surinkti kuo įvairesnę pateikėjų nuomonę apie aukštojo mokslo valdymo pokyčius.

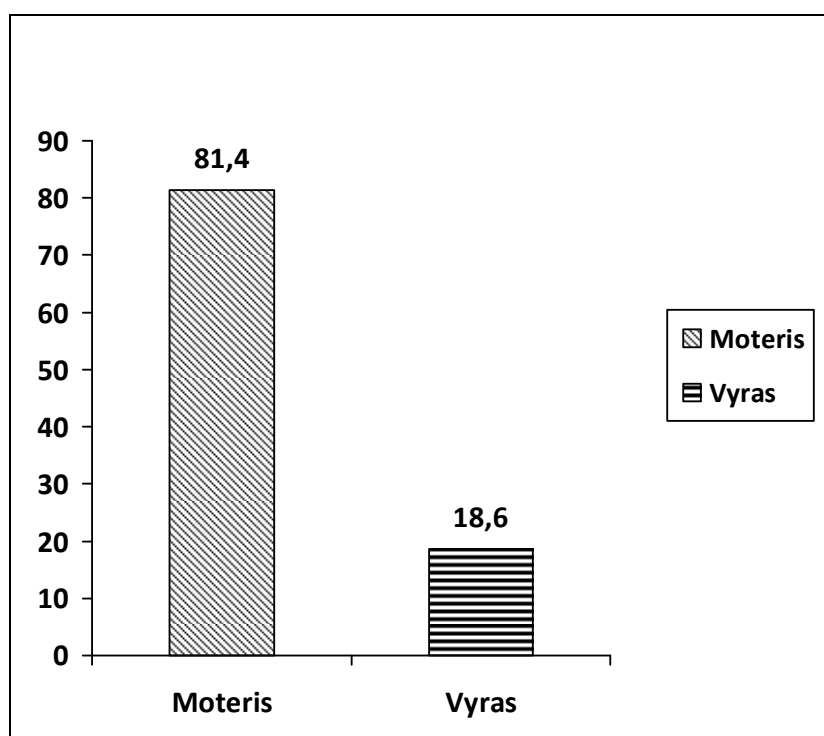
Siekiant, kad anketinė apklausa būtų kokybiška Merkys (1995), kaip vieną iš apklausos kokybės rodiklių išskiria anketų grįžtamumo kvotą, kuri turi būti didesnė nei 50 %. Šio tyrimo metu buvo išdalinta 260 anketų, iš kurių grįžo 242 (94 %). Toks sugrąžintų anketų skaičius gali būti laikomas pakankamu tiriamo reiškinio analizei. Analizuojant tyrimo rezultatus ir pateikiant į anketos klausimus atsakiusių skaičių (n) jis bus kintantis, kadangi eliminuojami neatsakiusieji.

Anoniminė - anketinė apklausa vyko nuo 2009 m gruodžio mėnesio iki 2010 m vasario mėnesio.

4.2. Tyrimo analizė ir interpretacija

4.2.1 Demografinių duomenų apibendrinimas

Apskaičiuokime tyrime dalyvavusių respondentų lytį. Tyrime dalyvavo 242 respondentai. Lytį nurodė visi apklaustieji. Moterų buvo 197, o vyrai sudarė likusią respondentų dalį, tai yra 45. Atitinkamai pasiskirsto 81,4 % ir 18,6 %. Šiuos duomenis galime pateikti diagrama (žr.3 pav.).

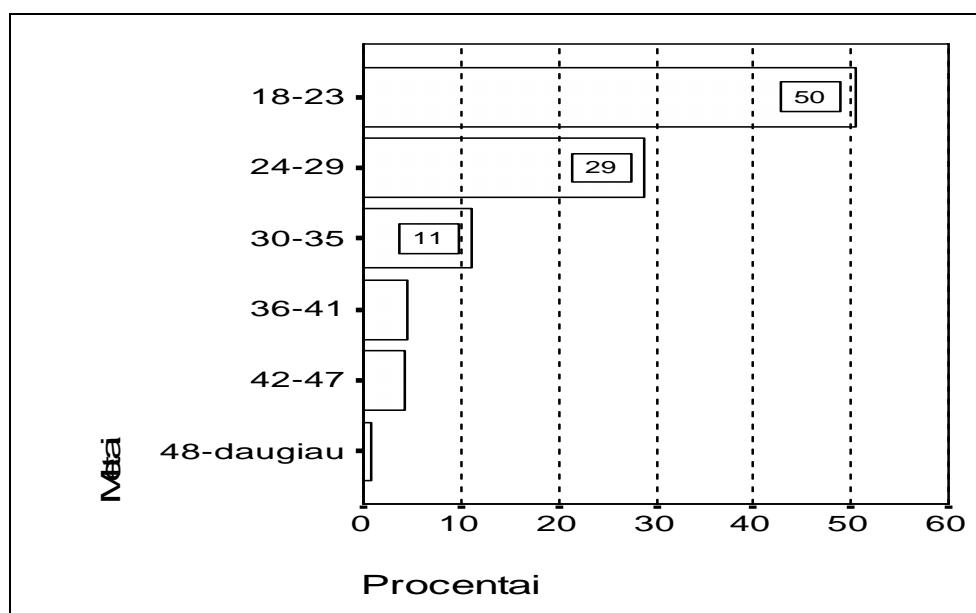

3 pav. Respondentų procentinis pasiskirstymas pagal lytį

Gauti duomenys patvirtima 2010 kovo 17d. Statistikos departamento pateiktą informaciją, kad Lietuvoje įgyti aukštąjį išsilavinimą siekia daugiau moterų nei vyrų (žr. 2 priedas).

Siekiant išsiaiškinti respondentų amžių, buvo imamas 5 metų intervalas. Iš viso respondentų amžius suskirstytas į 6 intervalus: 1) 18-23 m; 2) 24-29 m; 3) 30-35 m; 4) 36-41m; 5) 42-47m; 6) 48-daugiau.

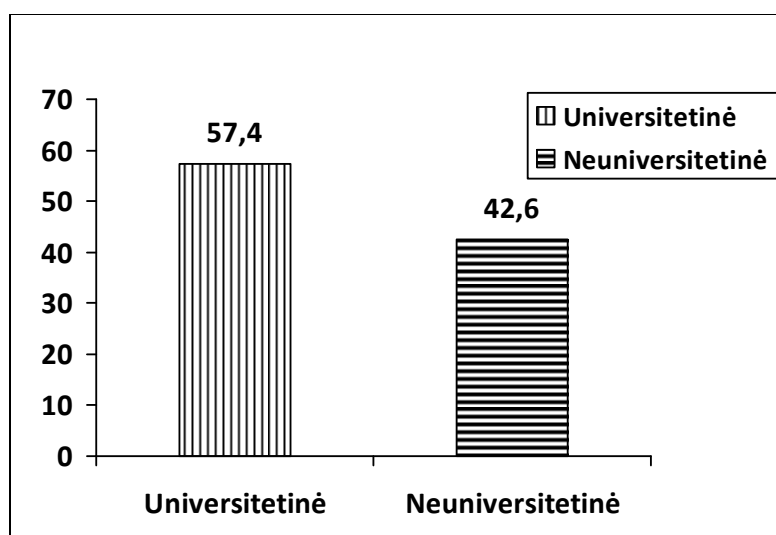
Kaip matome 4 pav. 18-23 amžiaus studentų buvo apklausta 122 (50 %).

4 pav. Tyrimo dalyvių amžiaus intervalų procentinis pasiskirstymas

24-29 metų respondentų tyrime dalyvavo 29 %. Turintys 30-35 metus, tiriamieji sudarė 11 %. Kaip matyti 4 paveiksle 36-41m. respondentų buvo 4 %, 42-47m. sudarė 4 %, bei 1% sudarė 48 ir daugiau metų turintys apklaustieji. Apžvelgus ir suskaičiavus tyrimo dalyvių amžių, galima teigti, kad apklausoje dominavo 18-23 metų intervalo studentai.

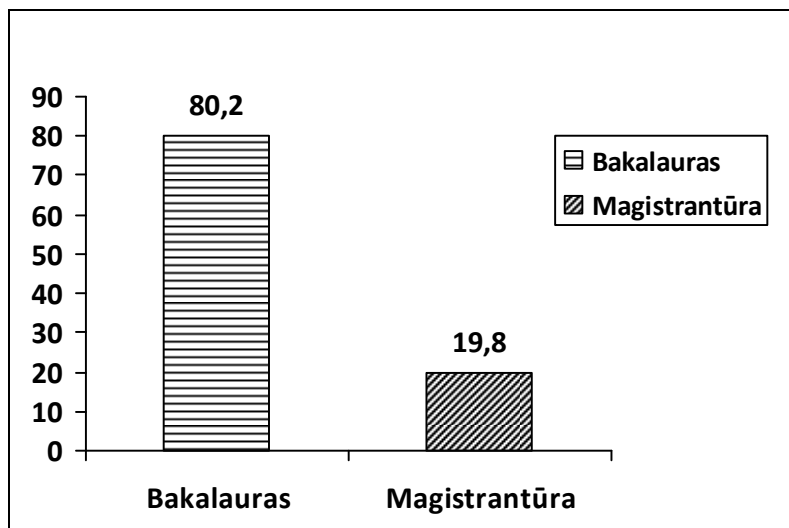
Žemiau (žr. 5 pav.) pateikiama informacija apie respondentų pasiskirstymą pagal aukštosios mokyklos tipą. Apklausa vyko universitetinėse ir neuniversitetinėse Šiaulių aukštosiose mokyklose.

5 pav. Tyrimo dalyvių procentinis pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos tipą

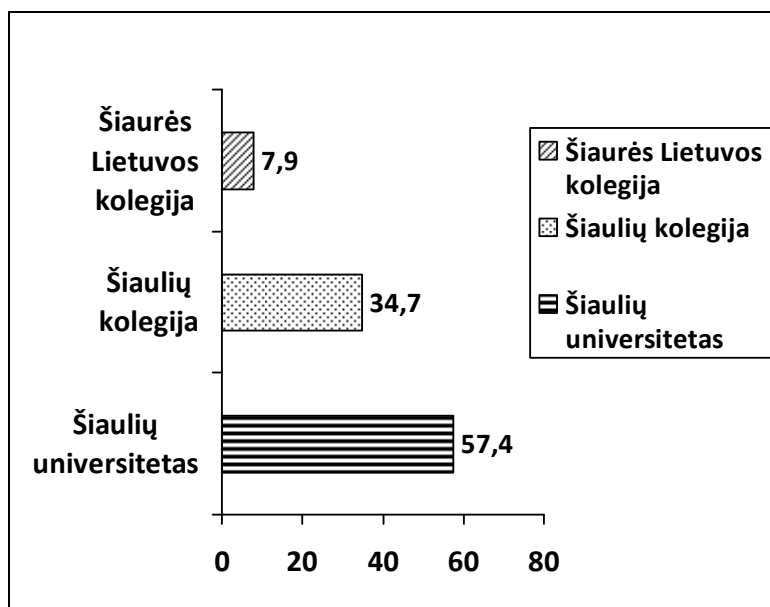
Paveiksle matyti, kad 57,4 % apklaustųjų mokosi universitete, likę 42,6 % studijuoja kolegijose.

Analizuojant 6 paveikslo duomenis, matyti, kad didžioji dalis apklausoje dalyvavusių studentų buvo besimokantys bakalauro studijų pakopoje. Jie sudarė 80,2 % apklaustųjų, likusiuosius 19,8 % sudarė magistrantūros studijų pakopos studentai.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų pakopą, %

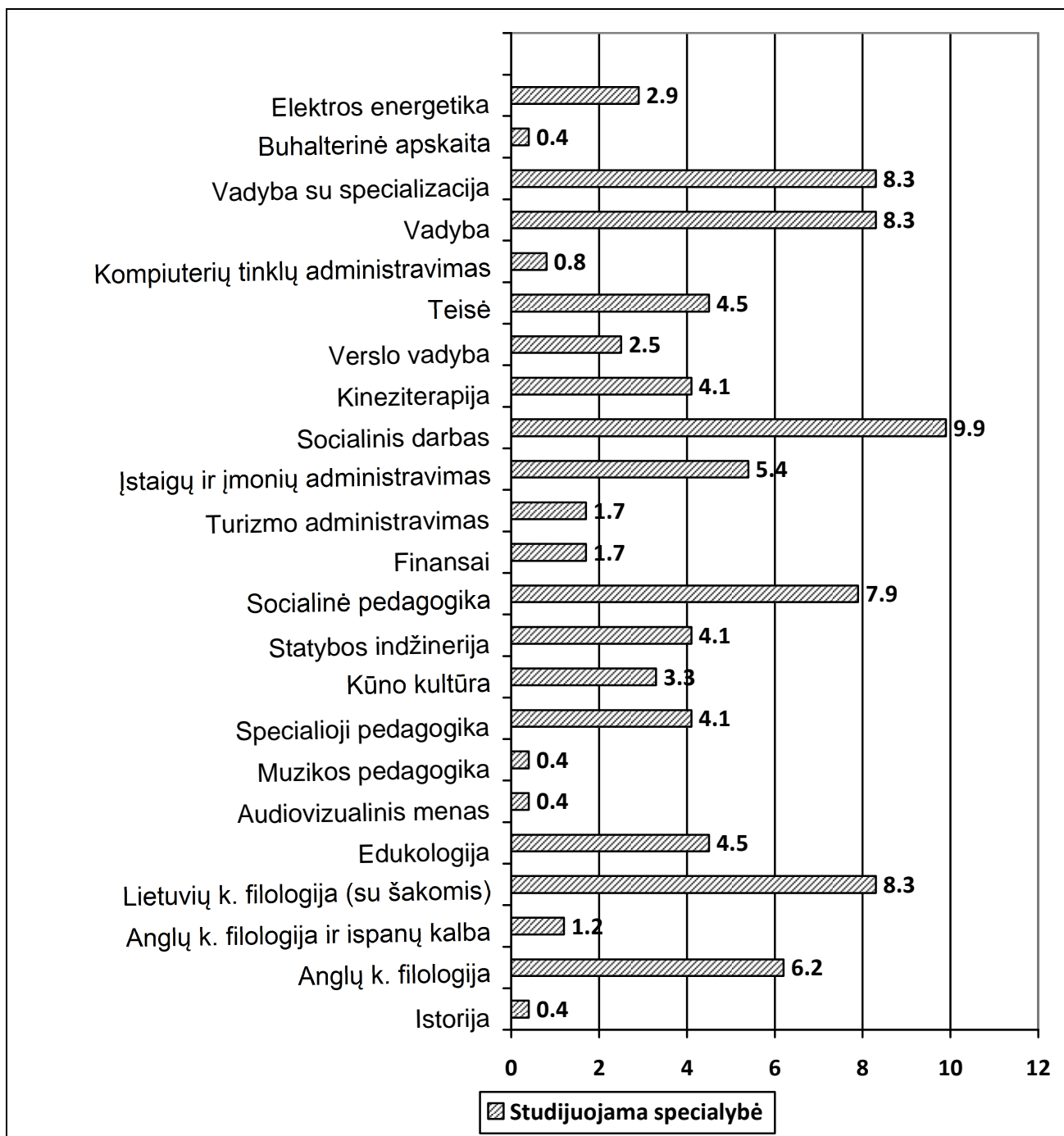
Žemiau pateikiami duomenys parodantys respondentų pasiskirstymą pagal aukštąsias mokyklas (žr. 7 pav.).

7 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal aukštąsias mokyklas, %

Tyrimo rezultatai rodo, kad atliktame tyrime dominavo Šiaulių universiteto studentai, jie sudarė 57,4 % apklaustųjų. Šiaulių kolegijos studentai sudarė 34,7 % ir 7,9 % Šiaurės Lietuvos kolegijos studentai.

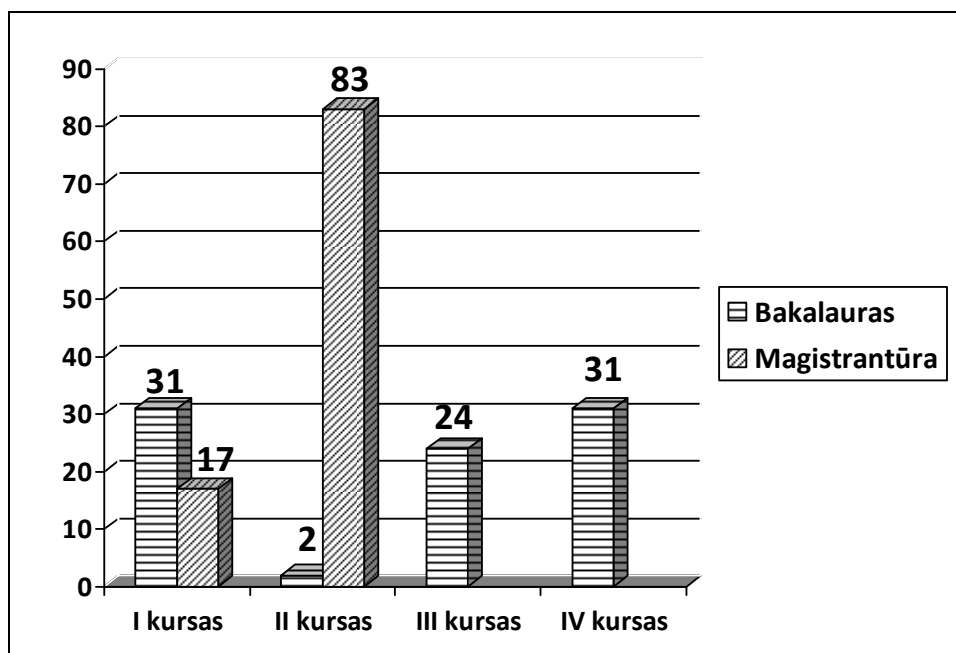
Duomenys apie respondentų studijuojamą specialybę pateikti 8 paveiksle.

8 pav. Respondentų paskirstymas pagal studijuojamą specialybę, %

Analizuojant respondentų pasiskirstymą atstovaujamiems mokslams, matome, jog didžiausia dalis tyrime dalyvavusių apklaustųjų studijuoja socialinį darbą 9,9 %, kiek mažiau buvo studijuojančių vadybą (8,3 %), vadybą su specializacija (8,3 %) bei lietuvių kalbos filologiją (su šakomis) (8,3 %). Kaip matome paveiksle, kitos studijuojamos specialybės: socialinė pedagogika (7,9 %), anglų kalbos filologija (6,2 %), įstaigų ir įmonių administravimas (5,4 %), teisė (4,5 %), edukologija (4,5 %), kineziterapija (4,1 %), statybos inžinerija (4,1 %), specialioji pedagogika (4,1 %), kūno kultūra (3,3 %), elektros energetika (2,9 %), verslo vadyba (2,5 %), turizmo administravimas (1,7 %), finansai (1,7 %), anglų kalbos filologija ir ispanų kalba (1,2 %), kompiuterių tinklų administravimas (0,8 %), buhalterinė apskaita (0,4 %), muzikos pedagogika (0,4 %), audiovizualinis menas (0,4 %), istorija (0,4 %). Taigi, galime teigti, jog respondentų imtis atstovauja didžiąją dalį mokslo šakų.

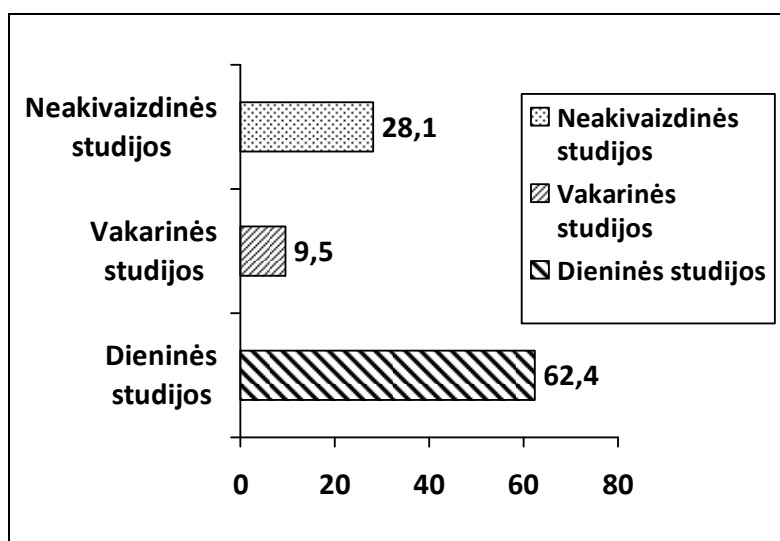
Apžvelkime tyrimo dalyvių pasiskirstymą pagal studijų pakopą bei kursą (žr. 9 pav.).

9 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal studijų pakopą bei kursą, %

Bakalauro studijų pakopos tarpe, daugiausia apklaustųjų buvo pirmo (31 %) ir ketvirto (31 %) kurso studentų. Kaip matyti paveiksle, antro kurso respondentų buvo 2 % bei trečio 24 %. Tuo tarpu magistrantūros pakopos studentų daugumą sudarė antro kurso studentai (83 %), likę 17 % apklaustųjų buvo pirmo kurso studentai.

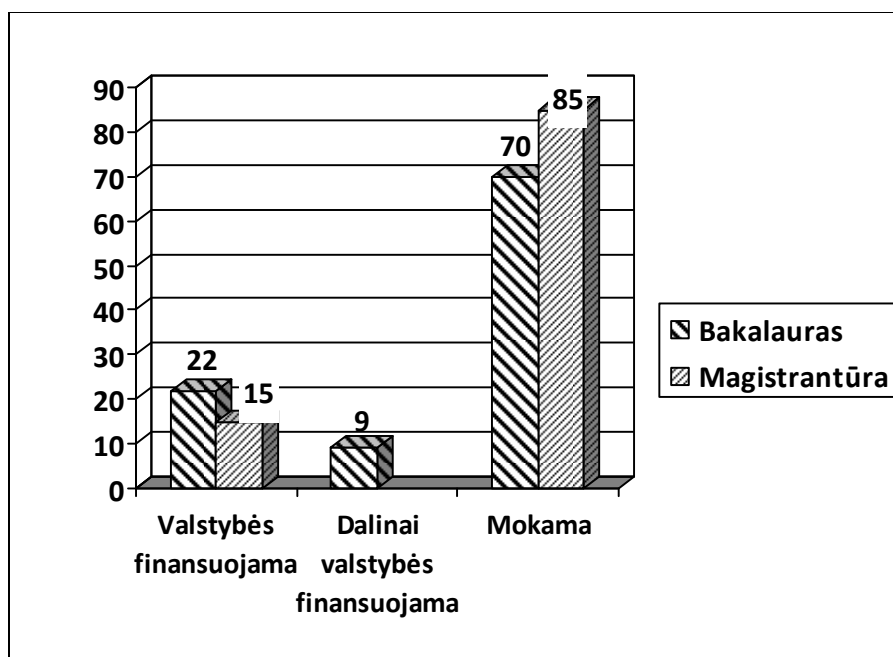
Siekdami studijuoti ir dirbti, didelė dalis studentų studijuoja iššėstine studijų forma (vakariniu ir neakivaizdiniu būdu). Apžvelkime 10 paveikslą, kuriame pateikiami duomenys kaip respondentai pasiskirstę pagal studijų formą.

10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų formą, %

Analizuojant paveikslą, kuriame pateikti respondentų duomenys apie studijų formą, matome, kad daugiausiai apklaustųjų buvo dieninių studijų studentai (62,4 %). Kiti 28,1 % sudarė neakivaizdinių studijų studentai ir likusieji 9,5 % buvo vakarinių studijų studentai. Kaip matyti, 37,6 % (28,1 % + 9,5 %) respondentų studijuoja iššestine studijų forma.

Žemiau pateikiami duomenys parodantys studentų pasiskirstymą pagal aukštojo mokslo studijų finansavimo formą (žr. 11 pav.).

11 pav. Studentų pasiskirstymas pagal aukštojo mokslo studijų finansavimo formą, %

11 paveikslas informuoja, kad 70 % tyrime dalyvavusių bakalauro studijų studentų moka už aukštąjį mokslą. Kiti 22 % pažymėjo, jog studijas finansuoja valstybė, 9 % nurodė, kad studijuoja dalinai valstybės finansuojamoje vietoje. 85 % magistro studijų pakopos respondentų pažymėjo, jog moka už studijas, likę 15 % studijuoja valstybės finansuojamoje vietoje.

Apibendrinant anketos pirmosios dalies klausimų rezultatus, galime teigti, jog apklausoje dalyvavo labai įvairaus amžiaus studentai. Apklaustųjų didžiąją dalį sudarė moterys. Tyrime dominavo bakalauro universitetinių studijų studentai. Didžioji dalis respondentų studijuoja savo lėšomis.

4.2.2. Vykdoma aukštojo mokslo ir studijų reforma

Tyrimo metu pirmiausia siekta išsiaiškinti aukštųjų mokyklų studentų požiūrį į dabartinę vykdomą aukštojo mokslo ir studijų reformą. Taigi buvo suformuluoti teiginiai, kuriuos respondentai galėjo įvertinti balais. Vertinama 5 balų skalėje: 1 – labai pritaria, 2 – pritaria, 3 – yra abejingi, 4 – nepitaria, 5 – labai nepitaria.

Vykdomos aukštojo mokslo reformos bloke pateikiami šie teiginiai:

- Dabartinės aukštojo mokslo ir studijų reformos krypties vertinimas.
- Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina.
- Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga.
- Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti.
- Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusiu, yra geresnis.
- Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai.

Kaip teigia Želvys (2005), aukštoji mokykla – nepalyginti sudėtingesnė organizacija negu bet kuri kita švietimo įstaiga. Sudėtinga sistema, be kitų ypatumų, taip pat pasižymi ir didesne inercija. Aukštosios mokyklos labiau prisirišusios prie tradicijų; juk jų prestižas tiesiogiai siejamas su tradicijų tęstinumu. Prisiminus dar ir universitetinę autonomiją bei egzistuojantį akademinės savivaldos modelį, tampa aišku, kad įgyvendinti aukštojo mokslo sistemos pokyčius itin sudėtinga.

Apžvelgę respondentų atsakymus, pirmiausiai išanalizuokime atsakymų dažnio pasiskirstymą.

Iš 2 lentelės duomenų matome, kad respondentai šį bloką vertino labai įvairiai. Dauguma respondentų (n=92) nepitaria dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptčiai. Kaip matyti 2 lentelėje, šį teiginį respondentai labiau vertino neigiamai, negu teigiamai. Ganėtinai tolygiai respondentų nuomonė pasiskirstė dėl teiginio „*Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina*“. 74 respondentai pritarė reformos būtinumui, tuo tarpu 72 respondentų nuomone, reforma nebuvo būtina.

Taipogi apklaustieji „nepritare“, jog aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia sėkminga (n=93). Jų nuomone (n=121), Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti. Tačiau, kaip matyti lentelėje (žr. 2 lentelė), teigiamai buvo atsiliepta apie Lietuvos aukštojo mokslo modelį. Daugumos respondentų nuomone lyginant aukštojo mokslo modelį su prieš tai buvusiu, šis yra geresnis (n=112). Apklaustųjų nuomone Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas ganėtinai teigiamai (n=88).

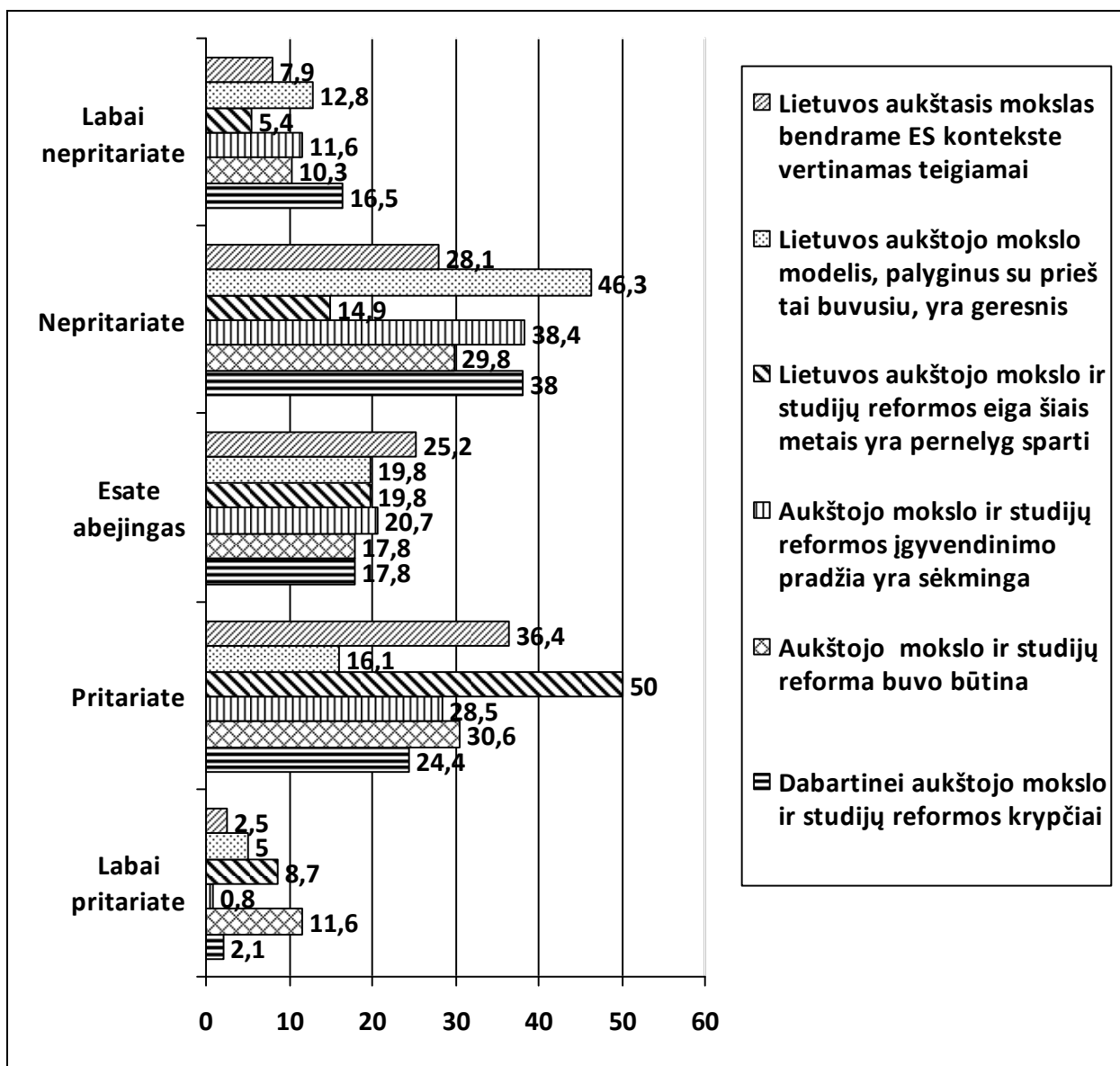
2 lentelė

Vykdomos aukštojo mokslo ir studijų reformos bloko teiginių pasiskirstymas pagal įvertinimo dažnius ir procentus

Teiginiai	Įvertinimo dažniai ir procentai									
	Labai pritariate (1)		Pritariate (2)		Esate abejingas (3)		Nepritariate (4)		Labai nepritariate (5)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptiai	5	2,1	59	24,4	43	17,8	92	38,0	40	16,5
N= 239 98,8 %										
Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina	28	11,6	74	30,6	43	17,8	72	29,8	25	10,3
N= 243 100 %										
Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga	2	0,8	69	28,5	50	20,7	93	38,4	28	11,6
N= 242 100 %										
Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti	21	8,7	121	50,0	48	19,8	36	14,9	13	5,4
N= 239 98,8 %										
Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusiu, yra geresnis	12	5,0	39	16,1	48	19,8	112	46,3	31	12,8
N= 242 100 %										
Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai.	6	2,5	88	36,4	61	25,2	68	28,1	19	7,9
N= 242 100 %										

Apžvelkime šių teiginių vertinimą procentais (12 pav.).

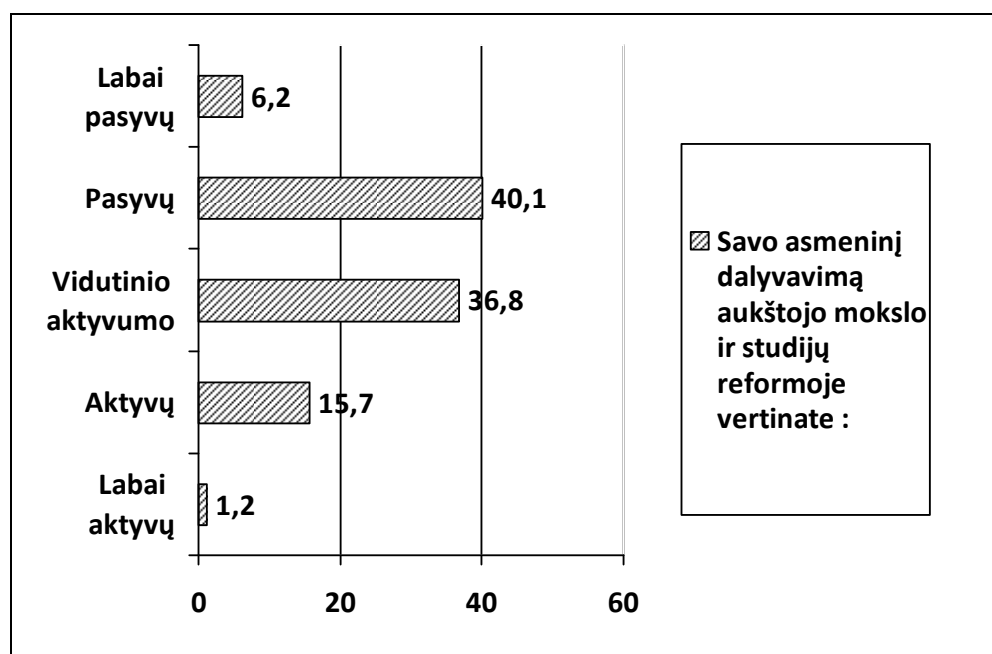
Teiginiui „Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga“, „labai pritarė“ tik 0,8 % respondentų, ganėtinai didelė dalis apklaustųjų pasisakė esą abejingi (20,7 %), galima teigti, kad aukštojo mokslo ir studijų įgyvendinimo pradžia respondentai vertina gana kritiškai. Ją neigiamai vertina 50% apklaustųjų („labai nepritariate“ 11,6 % + „nepritariate“ 38,4 %).

12 pav. Vykdomos aukštojo mokslo ir studijų reformos bloko teiginių pasiskirstymas, %

Kaip matyti 12 paveiksle, 46,3 % apklaustųjų „nepritarė“ teiginiui, jog Lietuvos aukštojo mokslo modelis su prieš tai buvusi, yra geresnis. Šiam modeliui pritariančių buvo 16,1 %. Tačiau respondentų nuomone, aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina, teigiamai pasisakė 42,2 % apklaustųjų („pritariate“ 30,6 % + „labai pritariate“ 11,6 %).

Iš 13 paveikslo matome, kad respondentai į klausimą, kaip vertina savo asmeninį dalyvavimą aukštojo mokslo ir studijų reformoje, daugiausiai nurodė, jog savo dalyvavimą vertina kaip pasyvų (40,1 %), ar vidutinio aktyvumo (36,8 %). Kaip labai aktyvų savo dalyvavimą vykdomoje reformoje įvertino tik 1,2 % respondentų. Galime teigti, kad vykdomoje aukštojo mokslo ir studijų reformoje, respondentai nėra itin aktyvūs dalyviai.

13 pav. Respondentų dalyvavimas aukštojo mokslo ir studijų reformoje, %

Paanalizuokime šio bloko teiginių statistinį ryšį (koreliaciją) pagal Pearson (3 lentelė).

Kaip matyti 3 lentelėje, tarp daugelio įvertinimų yra silpnas koreliacinis ryšys arba jo iš esmės nėra. Pavyzdžiui, tarp teiginių „Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga“ ir „Dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptčiai“ ($r=0,489$), „Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusi, yra geresnis“ ir „Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga“ ($r=0,423$) įvertinimų egzistuoja silpnas koreliacinis ryšys, o tarp teiginių „Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai“ ir „Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina“ ($r=0,080$) bei „Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti“ ir „Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga“ įvertinimų koreliacinio ryšio iš esmės nėra ($r=0,043$).

Vykdamos aukštojo mokslo ir studijų reformos koreliacija, r

	Dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptčiai	Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina	Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga	Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti	Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusiu, yra geresnis	Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai
Dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptčiai	1	0,201**	0,489**	-0,043	0,312**	0,313**
Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina	0,201**	1	0,248**	0,063	0,348**	0,080
Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga	0,489**	0,248**	1	0,043	0,423**	0,351**
Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti	-0,043	0,063	0,043	1	0,218**	0,162**
Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusiu, yra geresnis	0,312**	0,348**	0,423**	0,218**	1	0,353**
Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai	0,313**	0,080	0,351**	0,162*	0,353**	1

** Koreliacija reikšminga 0,01 lygiu

* Koreliacija reikšminga 0,05 lygiu

Apibendrinant vykdomos aukštojo mokslo ir studijų reformos bloką, galime teigti, kad respondentų nuomone, Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg

sparti bei jos pradžia nėra pakankamai sėkminga, taip pat respondentai dabartinę aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptį vertina kritiškai, tačiau didžioji dalis apklaustųjų pritaria, jog aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina.

4.2.3. Studijų finansavimo, mokumo sistema

Antrajame „Studijų finansavimo, mokumo sistema“ bloke pateikiami šie teiginiai:

- Aukštojo mokslo finansavimą turi užtikrinti valstybė;
- Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę;
- Aukštųjų mokyklų finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“;
- Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui;
- Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų;
- Paskolų sistema „išgelbės“ studentus;
- Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą.

O. Nordgauh, 1993 (cit. Ramašauskienė, Šileika, Smolenskienė, 2008), kaip vieną iš svarbiausių investicijų, pabrėžia investicijas į aukštąjį išsilavinimą, kurios lemia kvalifikuotos darbo jėgos formavimą. Visuomenė, kuri išlaidas švietimui ir aukštajam mokslui supranta kaip investicijas ir šalies ekonominio klestėjimo bei žmonių gerovės pagrindą, yra pažangi ir pereina prie kokybiškai naujo politinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo lygio.

Išnagrinėjime kaip finansavimo bei mokesčio už studijas bloko teiginius įvertino respondentai.

Pirmiausiai apžvelkime, koks yra finansavimo ir mokumo sistemos bloko respondentų atsakymų dažnio pasiskirstymas (4 lentelė).

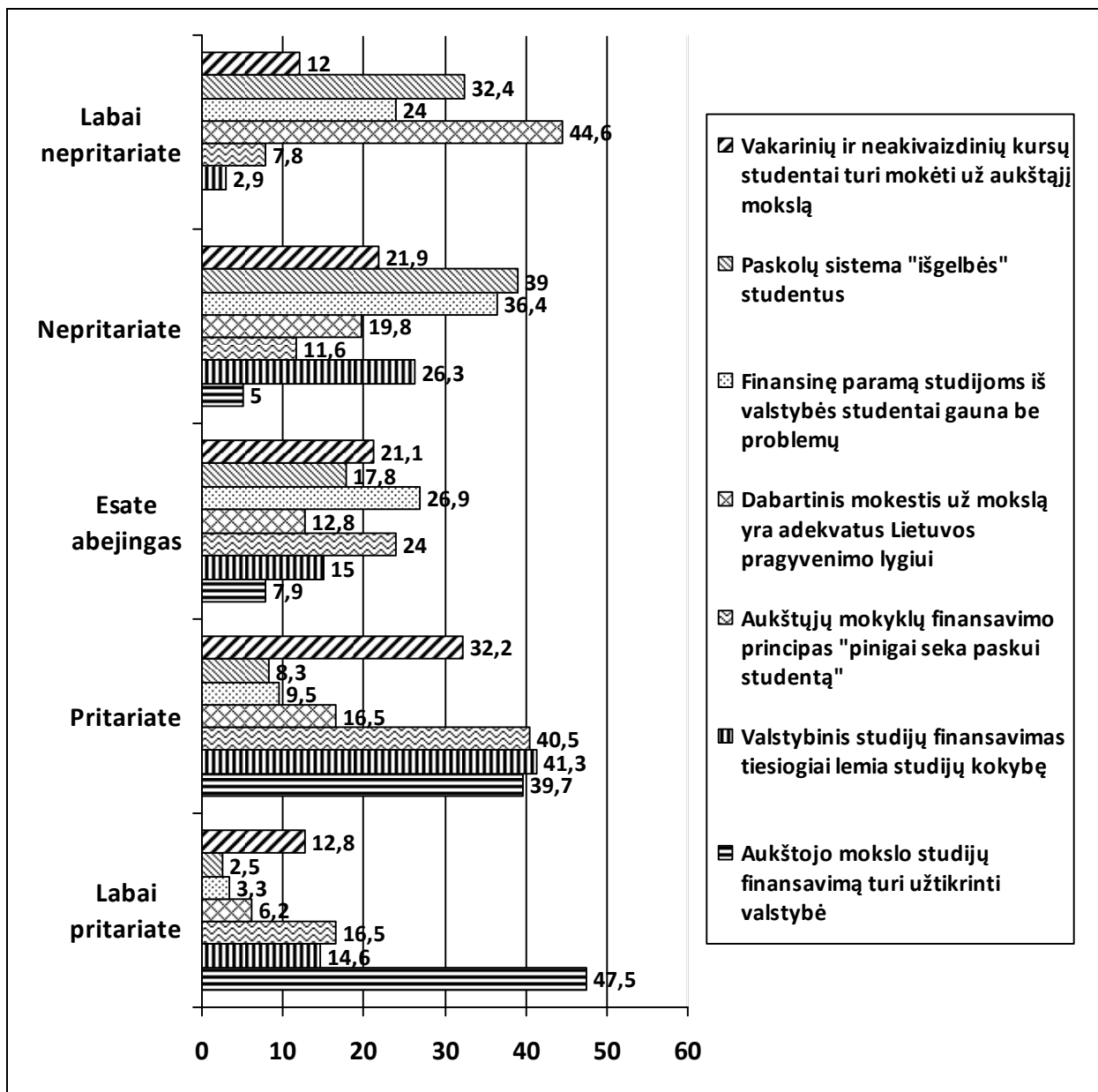
Studijų finansavimo ir mokumo sistemos bloko teiginių pasiskirstymas pagal dažnį ir procentus

Teiginiai	Įvertinimo dažniai ir procentai									
	Labai pritariate (1)		Pritariate (2)		Esate abejingas (3)		Nepritariate (4)		Labai nepritariate (5)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Aukštojo mokslo finansavimą turi užtikrinti valstybė	115	47,5	96	39,7	19	7,9	12	5,0	-	-
N= 242 100 %										
Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę	35	14,6	99	41,3	36	15,0	63	26,3	7	2,9
N= 240 99,2 %										
Aukštųjų mokyklų finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“	40	16,5	98	40,5	58	24,0	28	11,6	18	7,4
N=242 100 %										
Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui	15	6,2	40	16,5	31	12,8	48	19,8	108	44,6
N= 242 100 %										
Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų	8	3,3	23	9,5	65	26,9	88	36,4	58	24,0
N= 242 100 %										
Paskolų sistema „išgelbės“ studentus	6	2,5	20	8,3	43	17,8	94	39,0	78	32,4
N= 241 99,6 %										
Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą	31	12,8	78	32,2	51	21,1	53	21,9	29	12,0
N=242 100 %										

Iš 4 lentelės duomenų matome, kad akademinė bendruomenė teigiamai vertina, jog aukštojo mokslo finansavimą turėtų užtikrinti valstybė. „Labai pritaria“ stulpelyje ties šiuo teiginiu pasisakė 115 tiriamųjų. 99 respondentai „pritaria“, jog valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę. Kaip matyti, respondentai „pritaria“ aukštųjų mokyklų finansavimo principui „pinigai seka paskui studentą“ (n= 98), taipogi teiginiui, jog paskolų sistema „išgelbės“ studentus (n= 94) bei mano,

kad vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą (n=78). Apžvelgus duomenis pateiktoje lentelėje (žr. 4 lentelė) galima teigti, kad gana didelė dalis respondentų liko abejingi teiginiui „Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų“ (n= 65), tačiau kaip matyti, labiausiai respondentai nepritarė teiginiui, jog „Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui“ (n =108).

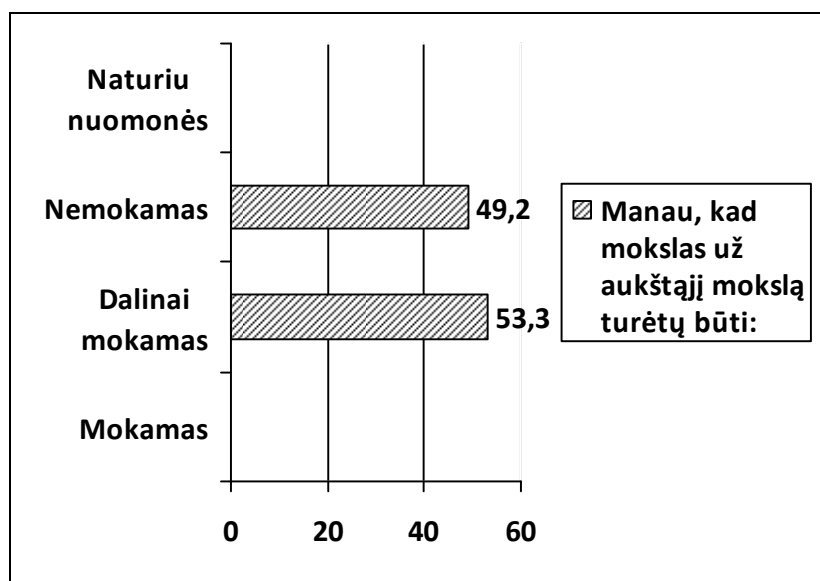
Apžvelkime procentinį šių teiginių įvertinimo pasiskirstymą (14 pav.).

14 pav. Studijų finansavimo bei mokumo sistemos bloko teiginių procentinis pasiskirstymas

Bene daugiausiai 47,5 % respondentų labai pritarė teiginiui, kad aukštojo mokslo studijų finansavimą turi užtikrinti valstybė, apklaustųjų „labai nepritariančių“ šiam teiginiui nebuvo nė vieno. Respondentų nuomonių kaita tarp teiginio „*Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą*“ yra dvireikšmė. Vieni respondentai šiam teiginiui labai pritaria, tai sudaro 12,8 %, o kiti labai nepritaria (12 %). Kaip matyti 14 paveiksle, neigiamas požiūris vyrauja į tai, jog „*Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų*“. Šiam teiginiui „nepritarė“ 36,4 % ir „labai nepritarė“ 24 % respondentų. Tačiau, teiginiui „*Aukštųjų mokyklų finansavimo principas pinigai seka paskui studentą*“ „ pritarė“ 40,5 % tyrime dalyvavusių studentų. 64,4 % respondentų nuomone („labai nepritaria“ 44,6 % + „nepritaria“ 19,8 %), dabartinis mokestis už mokslą nėra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui. Taipogi respondentai nelinkę manyti, jog paskolų sistema „išgelbės“ studentus, tam „labai nepritarė“ 32,4 % studentų, tačiau teiginiui, jog „*valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę*“ „pritarė“ 41,3 % studentų.

Atlikus tyrimą buvo išsiaiškinta respondentų nuomonė, į tai kaip turėtų būti apmokestinamas aukštasis mokslas (žr. 15 paveikslas).

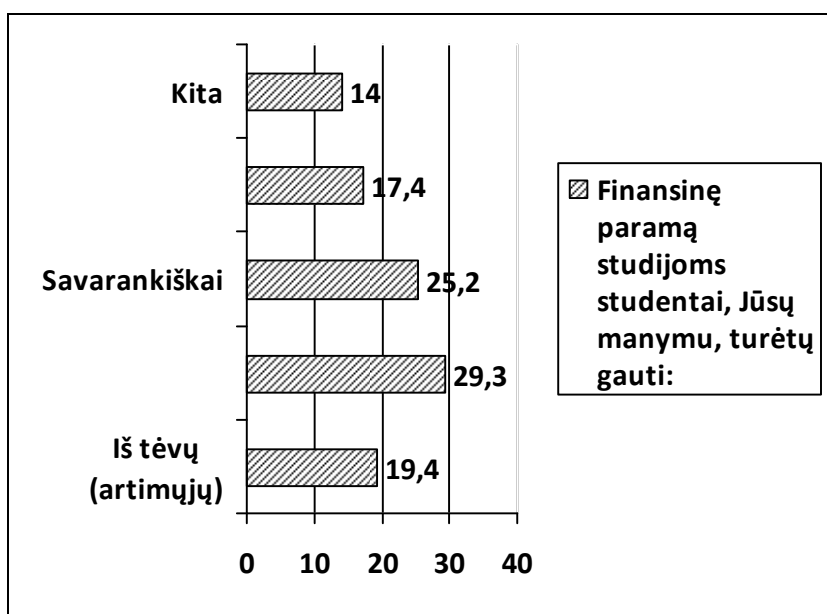
15 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal aukštojo mokslo finansavimo pobūdį, %
Pastaba: procentas viršija 100 %, nes buvo galimi keli atsakymų variantai

15 paveikslas informuoja, jog daugumos respondentų nuomone, aukštasis mokslas turėtų būti dalinai mokamas (53,3 %), likusieji respondentai pasisakė už visiškai nemokamą mokslą (49,2 %).

Kaip teigia Ramašauskienė, Šileika, Smolenskienė (2008), aukštojo mokslo finansavimo didinimas tik iš valstybės biudžeto lėšų negali išspręsti su finansavimo trūkumu susijusių problemų, nes

valstybės biudžeto galimybės yra ribotos. Todėl labai svarbu, kad būtų ieškoma kitų finansavimo šaltinių.

16 paveiksle analizuojamas apklaustųjų procentinis nuomonės pasiskirstymas pagal finansinės paramos studijoms gavimo pobūdį.

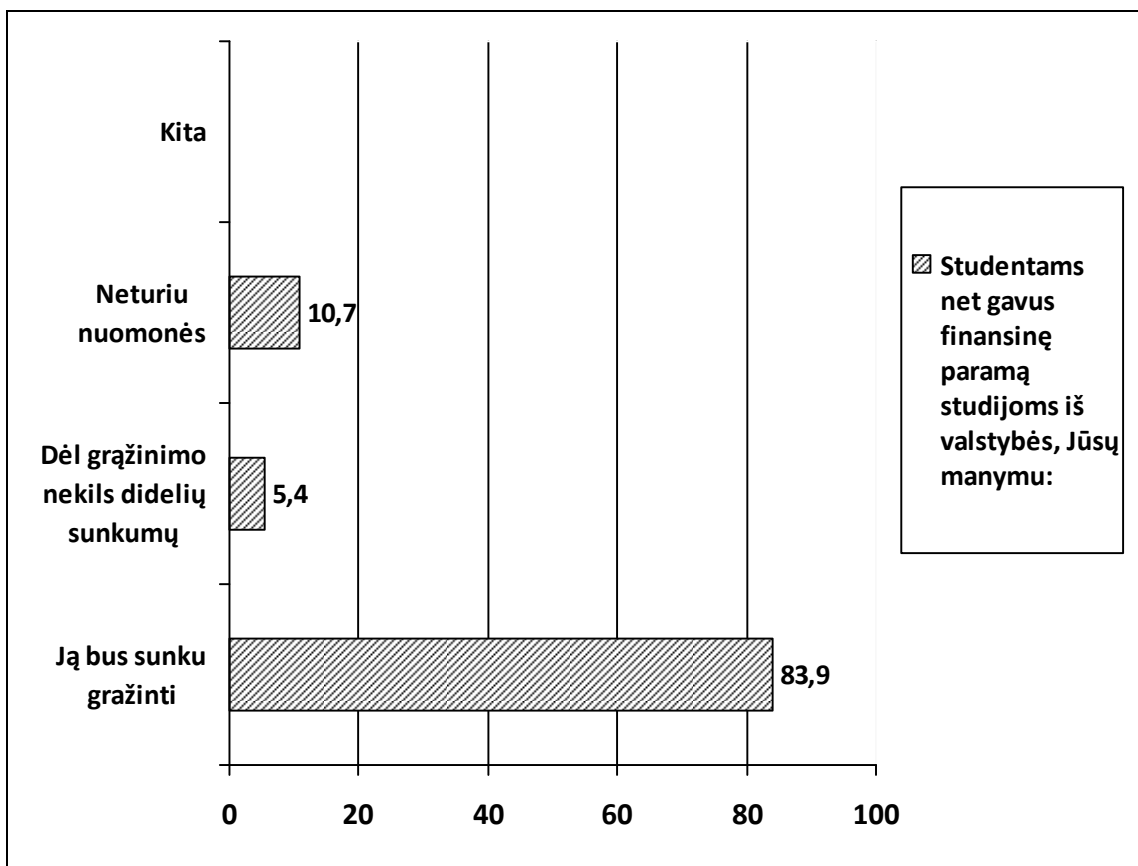
16 pav. Apklaustųjų procentinis nuomonės pasiskirstymas pagal finansinės paramos studijoms gavimo pobūdį

Pastaba: procentas viršija 100 %, nes buvo galimi keli atsakymų variantai

Dauguma respondentų (29,3 %) mano, kad finansinę paramą studijoms studentai turėtų gauti iš būsimų darbdavių. Kiek mažiau apklaustųjų pasisakė, jog finansine parama studentas turėtų pasirūpinti savarankiškai (25,2 %) arba ją gauti iš tėvų ar kitų artimųjų (19,4 %). 17,4 % nuomone, finansinę paramą studentai turėtų gauti paskolos būdu. Taipogi 14 % respondentų teigimu, turėtų būti kiti būdai studentams gauti finansinę paramą. Daugelis apklaustųjų nurodė, jog studijuojantiems paramą turėtų suteikti valstybė.

Lietuvoje būtina aukštojo mokslo reforma, kuri būtų siejama su įmokų už mokslą peržiūrėjimu ir paskolų prieinamumo didinimu. Reikėtų sudaryti galimybę per studijų ir mokslo fondą (alternatyva per bankus) visiems studentams gauti paskolas studijų įmokoms apmokėti ir gyvenimo kaštams padengti (Ramašauskienė, Šileika, Smolenskienė, 2008).

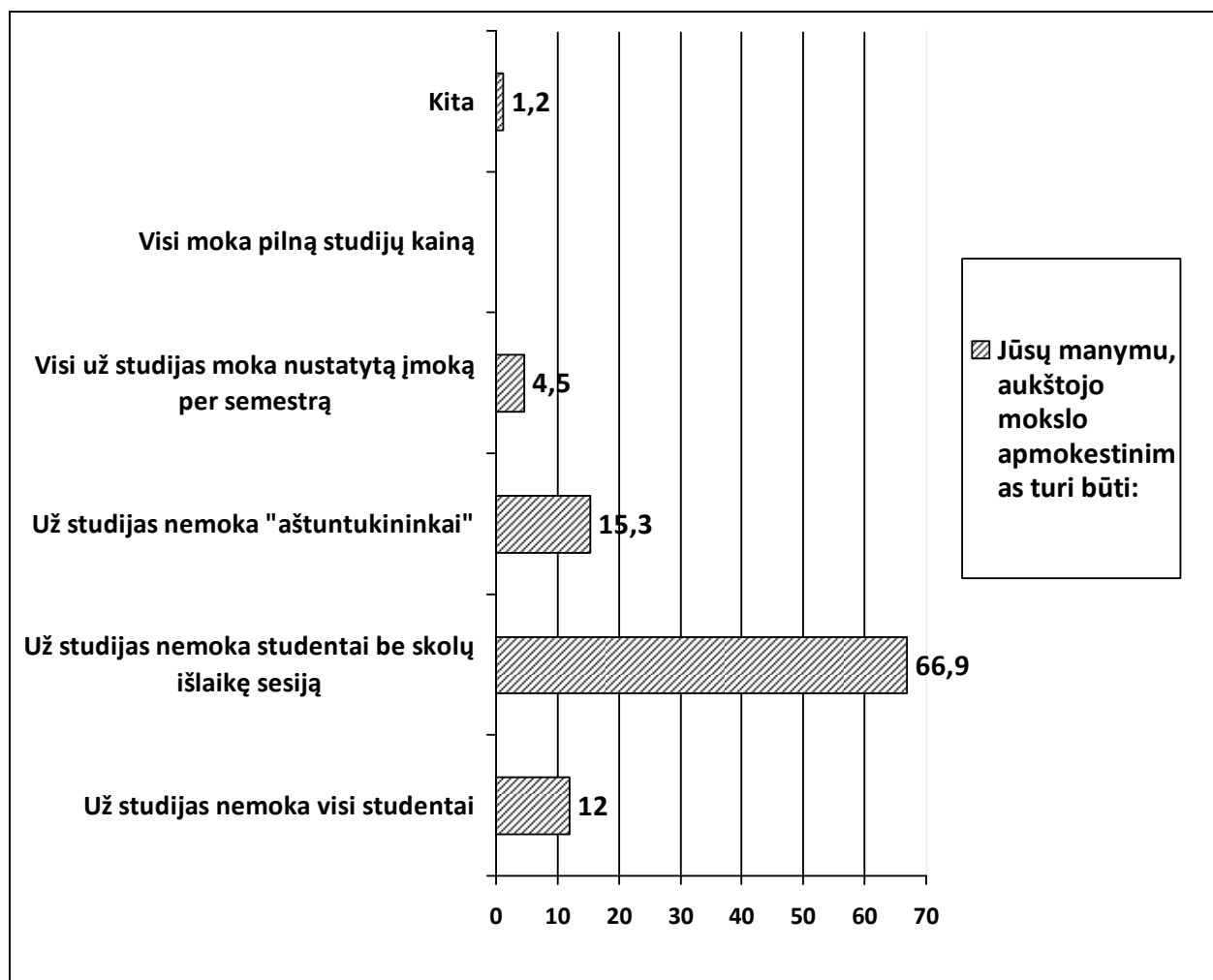
17 paveiksle apžvelkime, kaip respondentai vertina finansinės paramos studijoms iš valstybės gavimą ir jos grąžinimą.

17 pav. Respondentų nuomonė apie finansinės paramos studijoms iš valstybės gavimą ir jos grąžinimą, %

Tyrimas parodė, kad daugumos respondentų nuomone, net gavus finansinę paramą iš valstybės, studentams ją grąžinti bus sunku. Taip mano net 83,9 % tyrime dalyvavusių studentų. Kiti 5,4 % apklaustųjų mano, kad dėl grąžinimo nekils didelių sunkumų (žr. 17 pav.). Kaip matome iš tyrimo duomenų, respondentai laikosi neigiamo vertinimo finansinės paramos iš valstybės gavimo ir jos grąžinimo klausimu.

Apžvelkime respondentų nuomonę į pateiktą klausimą apie aukštojo mokslo ir studijų apmokestinimo formą (žr.18 pav.).

18 pav. Respondentų nuomonė apie aukštojo mokslo apmokestinimo formą, %

Iš 18 paveikslo matome, kad didžiosios dalies respondentų nuomone, už studijas turėtų nemokėti studentai be skolų išlaikę sesiją. Tokią nuomonę išsakė 66,9 % apklaustų studentų. 15,3 % respondentų manymu, už studijas galėtų nemokėti vadinamieji „aštuntukininkai“. Kiti 12 % pasisakė už nemokamas studijas visiems studentams. 4,5 % manymu, visi už studijas turėtų mokėti nustatytą įmoką per semestrą. 1,2 % pažymėjo kitą apmokestinimo formą, vieno respondento nuomone, turėtų būti įvesta bendrafakultetinė sistema, kuomet iš visų fakultetų (tam tikras skaičius) išrenkami geriausiai besimokantys, kurie gauna stipendiją, kita dalis moka dalinę studijų kainą ir visą studijų kainą.

Studijų finansavimo, mokumo sistemos koreliacija, r

	Aukštojo mokslo studijų finansavimą turi užtikrinti valstybė	Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę	Aukštųjų mokyklų finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“	Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui	Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų	Paskolų sistema „išgelbės“ studentus	Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą
Aukštojo mokslo studijų finansavimą turi užtikrinti valstybė	1	0,269**	0,014	-0,005	-0,151*	-0,168**	-0,011
Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę	0,269**	1	0,087	0,100	0,041	0,066	-0,183**
Aukštųjų mokyklų finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“	0,014	0,087	1	0,201**	0,038	0,102	0,213**
Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui	-0,005	0,100	0,201**	1	0,209**	0,357**	0,244**
Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų	-0,151*	0,041	0,038	0,209**	1	0,395**	0,028
Paskolų sistema „išgelbės“ studentus	-0,168**	0,066	0,102	0,357**	0,395**	1	0,040
Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą	-0,011	-0,183**	0,213**	0,244**	0,028	0,040	1

** Koreliacija reikšminga 0,01 lygiu

* Koreliacija reikšminga 0,05 lygiu

Iš 5 lentelės duomenų matome, kad tarp teiginių įvertinimų yra silpnas koreliacinis ryšys arba jo beveik nėra. Pavyzdžiui, tarp teiginių „Paskolų sistema „išgelbės“ studentus“ ir „Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui“ ($r=0,357$) bei „Paskolų sistema „išgelbės“ studentus“, ir „Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų“ ($r=0,95$) įvertinimų egzistuoja silpnas koreliacinis ryšys. Kaip matyti iš 5 lentelės duomenų, tarp teiginių „Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę“ ir „Aukštojo mokslo studijų finansavimą turi užtikrinti valstybė“ egzistuoja labai silpnas koreliacinis ryšys ($r=0,269$).

Apibendrinant šį bloką galime teigti, kad didžiosios dalies respondentų nuomone, aukštasis mokslas turėtų būti finansuojamas valstybės. Dabartinis mokestis už mokslą nėra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui. Taip pat dauguma respondentų išsakė neigiamą požiūrį į paskolų sistemą ir valstybės teikiamos finansinės paramos prieinamumą studentams.

4.2.4. Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaiga (kaip prognozė)

Trečias teiginių blokas parodo respondentų nuomonę į vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaigą (kaip prognozė). Šiam blokui priskiriami 4 teiginiai:

- Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtųjų elitą“;
- Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija;
- Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje;
- Požiūris į galimas tokias pasipriešinimo šiai reformai formas – mitingas, eitynės, piketas.

Išnagrinėkime, kaip šiuos teiginius įvertino respondentai. Pirmiausiai apžvelkime, koks yra respondentų atsakymo dažnių pasiskirstymas (6 lentelė).

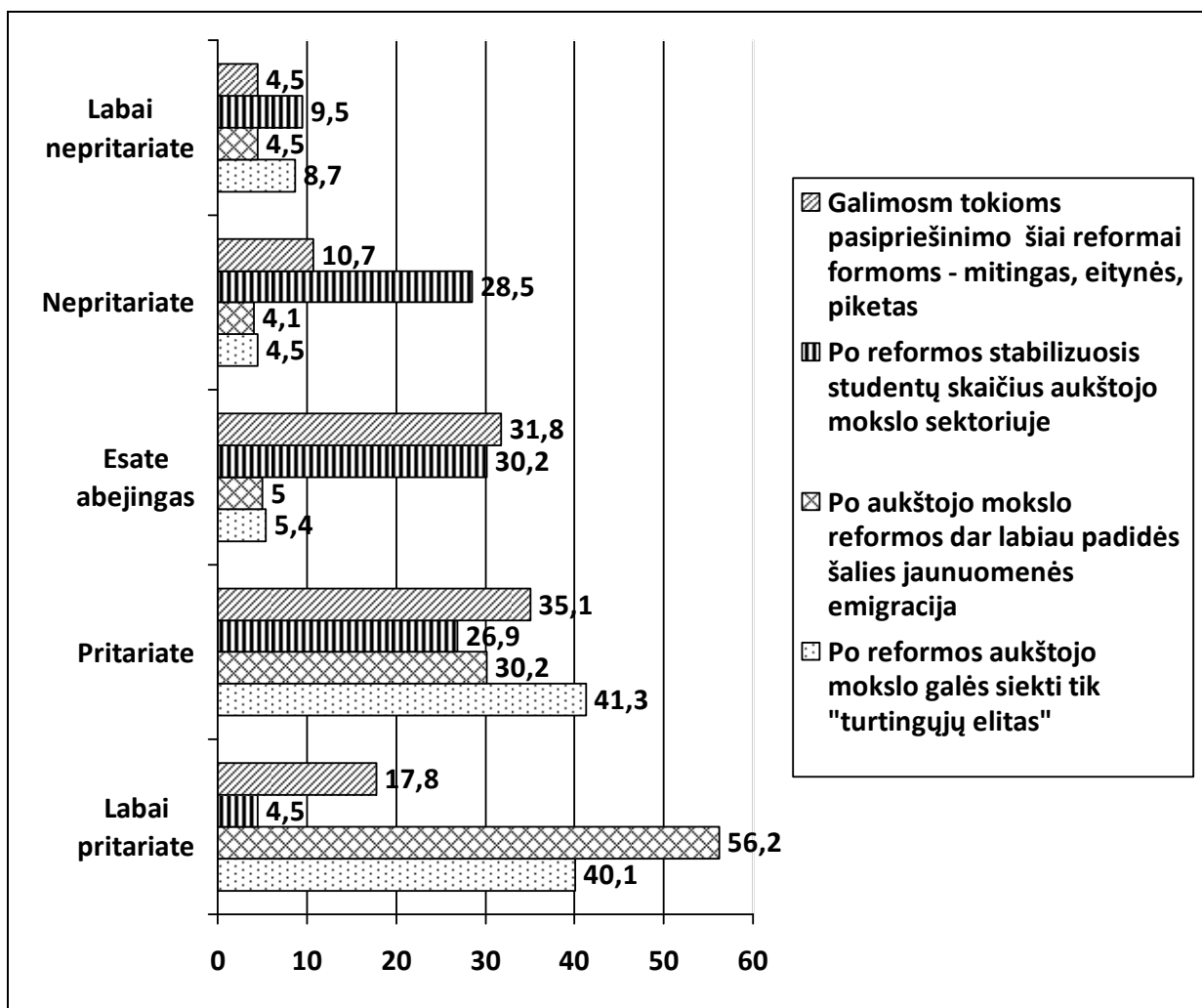
Apžvelgus 6 lentelės duomenis matome, kad daugiausiai respondentų „labai pritarė“ (n= 136) teiginiui, jog „*Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija*“. Taip pat daugelio respondentų nuomone (n=100), po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik vadinamasis „turtųjų elitą“. Teiginiui, jog „*Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje*“ „nepritarė“ 69 respondentai, tačiau ganėtinai panašus skaičius apklaustųjų pasisakė priešingai, jog „pritaria“ šiam teiginiui, 65 respondentai mano, kad visgi po reformos aukštosiose mokyklose studentų skaičius stabilizuosis. Iš 6 lentelės duomenų matome, kad galimoms tokioms pasipriešinimo reformai formoms, kaip mitingas, eitynės, piketas dauguma respondentų „pritaria“ (n= 85).

Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaiga (kaip prognozė) bloko teiginių pasiskirstymas pagal dažnį ir procentus

Teiginiai	Įvertinimo dažniai ir procentai									
	Labai pritariate (1)		Pritariate (2)		Esate abejingas (3)		Nepritariate (4)		Labai nepritariate (5)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas“	97	40,1	100	41,3	13	5,4	11	4,5	21	8,7
N= 242 100 %										
Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija	136	56,2	73	30,2	12	5,0	10	4,1	11	4,5
N=242 100 %										
Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje	11	4,5	65	26,9	73	30,2	69	28,5	23	9,5
N= 241 99,6 %										
Galimoms tokioms pasipriešinimo šiai reformai formoms – mitingas, eitynės, piketas	43	17,8	85	35,1	77	31,8	26	10,7	11	4,5
N= 242 100 %										

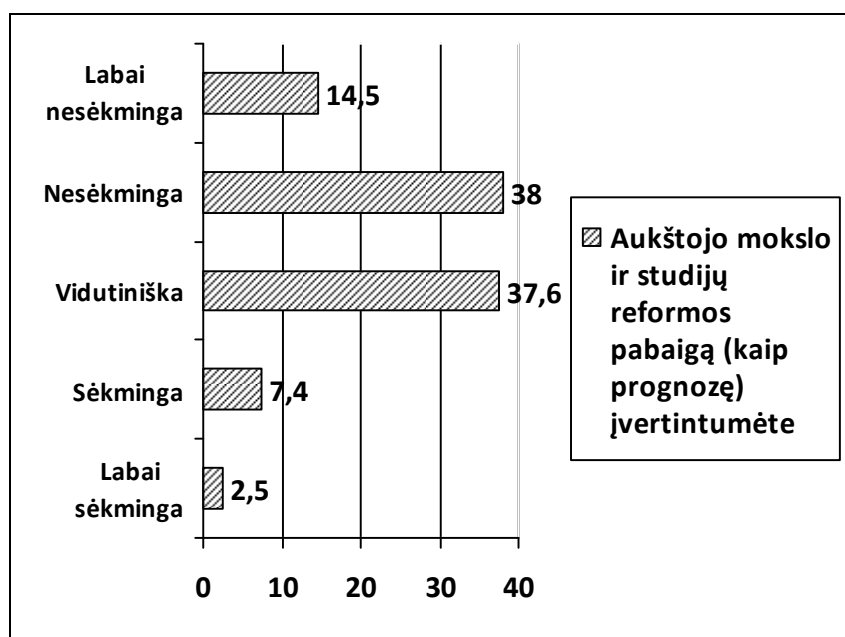
Apžvelkime procentinį šių teiginių įvertinimo pasiskirstymą (19 pav.).

Respondentams buvo pateiktas klausimas, kaip jie vertima aukštojo mokslo ir studijų reformos pabaigą (kaip prognozė). Į šį klausimą studentų nuomonės pasiskirstė įvairiai (žr. 19 pav.). Bene daugiausiai 86,4 % respondentų mano, jog po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija („labai pritaria“ 56,2 % + „pritaria“ 30,2 %). Kaip matyti paveiksle, taipogi daugumos respondentų nuomone, po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas“, taip mano 81,4 % studentų („labai pritaria“ 40,1 % + „pritaria“ 41,3 %). Ganėtinai vienodai pasiskirsto apklaustųjų nuomonė apie teiginį „ Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje“, šiam teiginiui „pritare“ 26,9 %, o „nepritare“ 28,5 % apklaustųjų.

19 pav. Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaigos (kaip prognozės) bloko teiginių pasiskirstymas, %

Atliktas tyrimas parodė respondentų nuomonę į aukštojo mokslo ir studijų reformos pabaigą kaip prognozę. Kaip matyti iš gautų duomenų, 38 % apklaustujų mano, jog aukštojo mokslo ir studijų reforma bus nesėkminga, tačiau kiti 37,6 % mano pozityviai, jog reformos pabaiga bus vidutiniška. 14,5 % mano, jog reformos pabaiga bus “labai nesėkminga”, 7,4 % nuomone, reforma gali būti sėkminga ir 2,5 % “labai sėkminga“. Galime teigti, kad tarp respondentų vyrauja įvairios nuomonės apie aukštojo mokslo ir studijų reformos pabaigą. Išskirti kurią nors vieną nuomonę šiuo metu yra ganėtinai sudėtinga.

20 pav. Aukštojo mokslo ir studijų reformos pabaigos (kaip prognozės) įvertinimas, %

Paanalizuokime šio bloko teiginių statistinį ryšį pagal Pearson 7 lentelė.

7 lentelė

Vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaigos (kaip prognozės) koreliacija, r

	Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas“	Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija	Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje	Galimoms tokioms pasipriešinimo šiai reformai formoms – mitingas, eitynės, piketas
Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas“	1	0,325**	-0,255**	0,048
Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija	0,325**	1	-0,100	0,128*
Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje	-0,255**	-0,100	1	-0,078
Galimoms tokioms pasipriešinimo šiai reformai formoms – mitingas, eitynės, piketas	0,048	0,128*	-0,078	1

** Koreliacija reikšminga 0,01 lygiu

* Koreliacija reikšminga 0,05 lygiu

Iš 7 lentelės duomenų matyti, kad tarp „Vykdamos aukštojo mokslo reformos pabaigos (kaip prognozės)“ bloko teiginių yra ganėtinai silpnas koreliacinis ryšys. Tai įrodo teiginiai: „Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija“ ir „Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas““ ($r=0,325$). Teiginiai: „Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje“ ir „Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas““ koreliacinio ryšio beveik neturi ($r=-0,255$).

Apibendrinant vykdomos aukštojo mokslo reformos pabaigos (kaip prognozės) bloką, matome, jog tarp respondentų vyrauja nuomonė, kad vykdoma reforma bus nesėkminga, galima išvelgti respondentų didesnę neigiamą požiūrį negu teigiamą. Studentai neatmetė galimybės pasipriešinti šiai aukštojo mokslo ir studijų reformai, vykdant mitingus, piketus ar eitynes.

4.2.5. Aukštojo mokslo turinys, aprūpinimas priemonėmis

Ketvirtajam aukštojo mokslo turinio ir aprūpinimo priemonėmis blokui priskiriami šie teiginiai:

- Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius;
- Aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai;
- Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai.

Pasak Martinėnienės (2008), vis daugiau investuojama į universitetų ir kolegijų infrastruktūrą, siekiant kokybiškos studijoms pritaikyti auditorijas, laboratorijas, atnaujinti bazinę įrangą, diegti modernias informacijų technologijas, kad universitetai ir kolegijos galėtų vykdyti savo misiją.

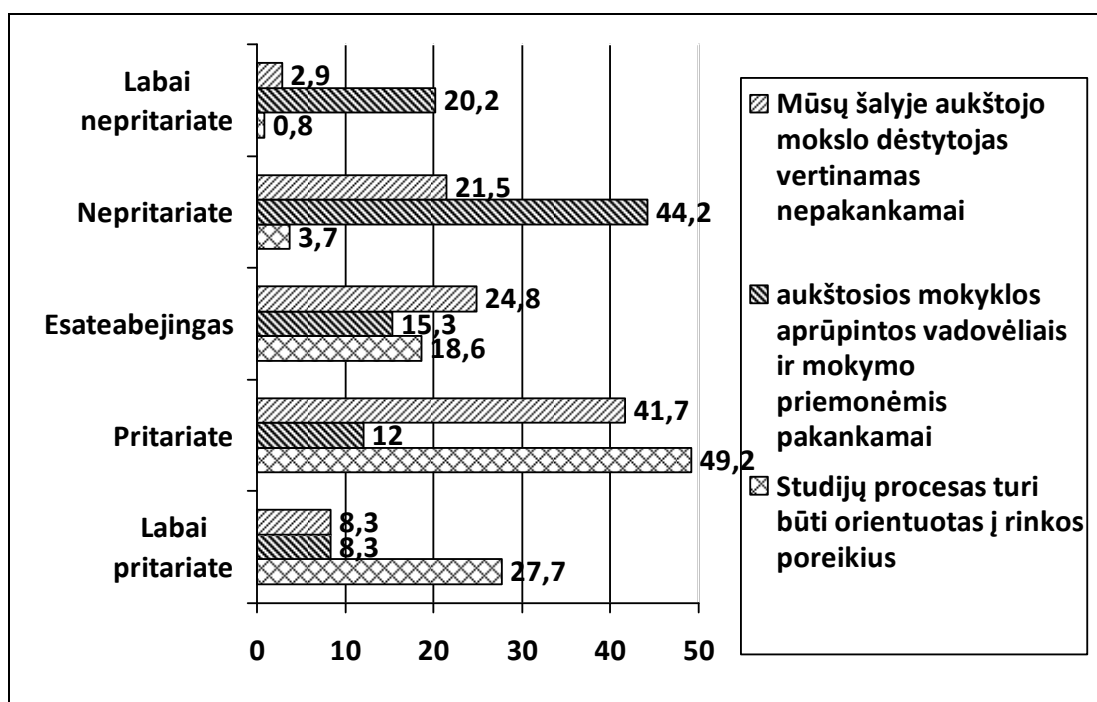
Išnagrinėkime, kaip šiuos teiginius įvertino respondentai. Pirmiausiai apžvelkime, koks yra respondentų atsakymo dažnių pasiskirstymas (9 lentelė).

Remiantis 9 lentelės duomenimis, galime teigti, daugiausiai respondentų „labai pritarė“, jog studijų procesas būtų orientuotas į rinkos poreikius ($n=67$). Kaip matyti lentelėje, net 156 apklaustųjų nuomone, aukštosios mokyklos nėra pakankamai aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis („nepritariate“ 107 + „labai nepritariate“ 49). Apžvelgus lentelės duomenis matyti, jog didelė dalis respondentų „pritarė“ teiginiui, kad mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai ($n=101$).

Aukštojo mokslo turinio, aprūpinimo priemonėmis bloko teiginių pasiskirstymas pagal dažnį ir procentus

Teiginiai	Įvertinimo dažniai ir procentai									
	Labai pritariate (1)		Pritariate (2)		Esate abejingas (3)		Nepritariate (4)		Labai nepritariate (5)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius	67	27,7	119	49,2	45	18,6	9	3,7	2	0,8
N= 242 100 %										
Aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai	20	8,3	29	12,0	37	15,3	107	44,2	49	20,2
N=242 100 %										
Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai	20	8,3	101	41,7	60	24,8	52	21,5	7	2,9
N= 240 99,2 %										

Kaip rodo tyrimas (žr. 21 pav.), respondentai teigiamai pasisako už tai, jog studijų procesas būtų orientuotas į rinkos poreikius. Šiam teiginiui „pritaria“ 49,2 % ir „labai pritaria“ 27,7 % respondentų. Į teiginį, jog aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai, apklaustieji labiau linkę manyti neigiamai. Šiam teiginiui „labai nepritare“ 20,2 % apklaustųjų, tuo tarpu „labai pritarė“ 8,3 % respondentų. Kaip matyti iš gautų tyrimo duomenų, respondentai taipogi linkę manyti, jog Lietuvoje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai, taip mano 50 % studentų („pritariate“ 41,7 % + 8,3% „labai pritariate“).

21 pav. Aukštojo mokslo turinio, aprūpinimo priemonėmis bloko teiginių procentinis pasiskirstymas

Iš atlikto tyrimo matome, kad studentai visgi norėtų, jog aukštosios mokyklos būtų labiau aprūpintos vadovėliais ir kitomis mokymo bei mokymosi priemonėmis, siekiant geresnės aukštojo mokslo turinio kokybės, reikėtų labiau kreipti dėmesį į tai, jog aukštasis mokslas būtų kuo labiau orientuotas į besikeičiančios rinkos poreikius. Taipogi dauguma respondentų pritarė nuomonei, jog Lietuvoje aukštojo mokslo dėstytojas yra vertinamas nepakankamai.

9 lentelė

Aukštojo mokslo turinio, aprūpinimo priemonėmis koreliacija, r

	Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius	Aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai	Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai
Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius	1	-0,115	0,033
Aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai	-0,115	1	-0,022
Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai	0,033	-0,022	1

9 lentelėje matome, kad statistiškai reikšminga teiginių įvertinimo koreliacija yra labai silpna. Tarp teiginių „Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai“ ir „Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius“ ($r=0,033$) įvertinimų koreliacinio ryšio iš esmės nėra.

4.2.6. Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistema

Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos blokui priskiriami šie teiginiai:

- Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate;
- Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus;
- Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūsų nuomonė;
- Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu.

Išnagrinėkime kaip šiuos teiginius įvertino respondentai. Pirmiausiai apžvelkime, koks yra aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos bloko respondentų atsakymų dažnio pasiskirstymas (10 lentelė).

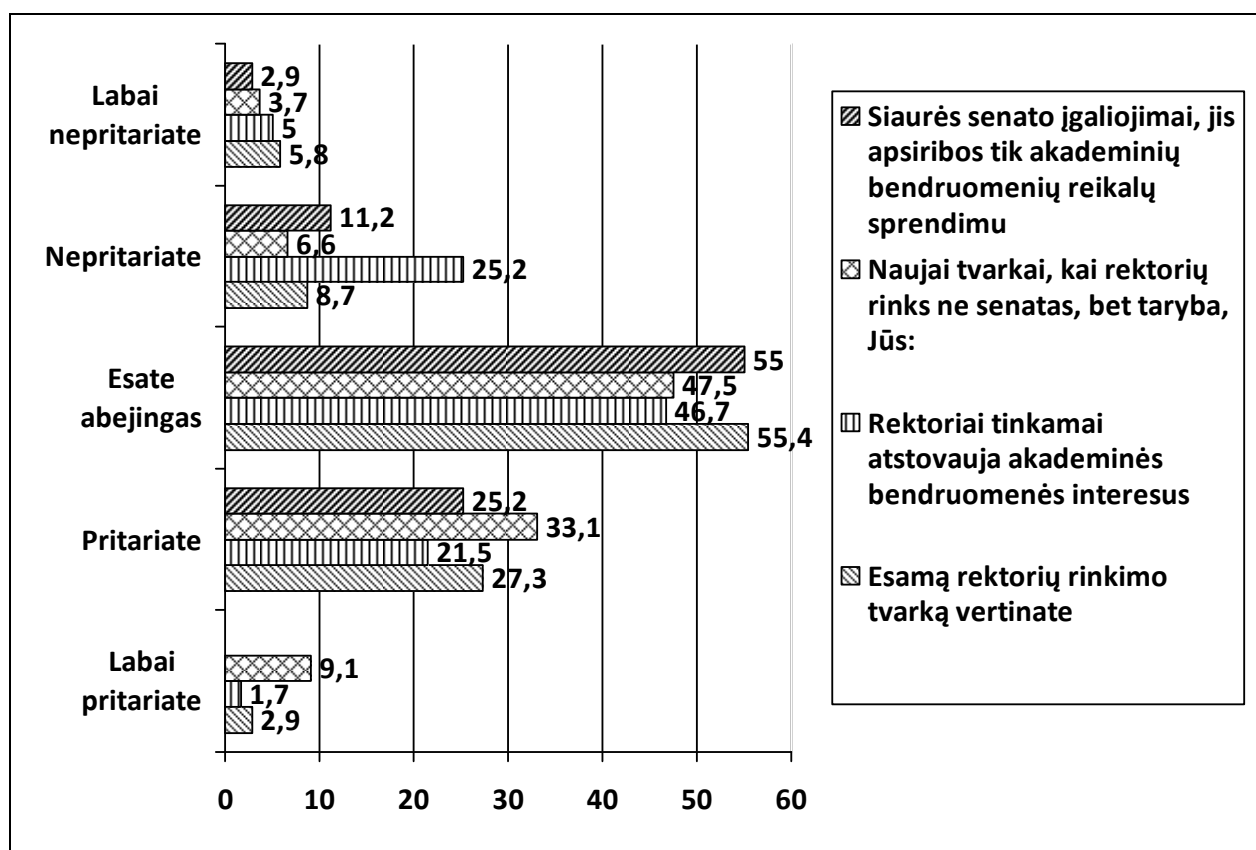
10 lentelė

Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos bloko teiginių pasiskirstymas pagal dažnį ir procentus

Teiginiai	Įvertinimo dažniai ir procentai									
	Labai pritariate (1)		Pritariate (2)		Esate abejingas (3)		Nepritariate (4)		Labai nepritariate (5)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate	7	2,9	66	27,3	134	55,4	21	8,7	14	5,8
N= 242 100 %										
Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus	4	1,7	52	21,5	113	46,7	61	25,2	12	5,0
N= 242 100 %										
Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūs:	22	9,1	80	33,1	115	47,5	16	6,6	9	3,7
N=242 100 %										
Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu	-	-	61	25,2	133	55,0	27	11,2	7	2,9
N=228 94,2 %										

Kaip matome 10 lentelėje, respondentai visus šio bloko teiginius vertino abejingai. Galime manyti, jog apklaustieji ne itin domisi aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistema bei joje vykstančiais pakitimais. Iš tyrimo duomenų matyti, jog esamą rektorių rinkimo tvarką didesnė dalis respondentų vertino teigiamai, jai „pritarė“ 66 apklaustieji. Teiginį „*Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus*“ respondentai vertino įvairiai. Šiam teiginiui „pritarė“ 52 respondentai, o 61 apklaustasis pažymėjo, jog „nepitaria“. Dauguma respondentų „pritaria“ naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba (n= 80), taipogi „pritaria“ siaurėjantiems senato įgaliojimams, jog jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu (n=61).

Paanalizuokime, kaip pasiskirstė aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos bloko teiginių pasiskirstymas procentais (22 pav.)

22 pav. Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos teiginių procentinis pasiskirstymas

Iš 22 paveikslo matome, kad 42,2 % („labai pritaria“ 9,1 % + 33,1% „pritariate“) apklaustųjų teigiamai vertina naują tvarką, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba. Respondentai ganėtinai teigiamai vertino dabartinę rektorių rinkimo tvarką. Jai „pritarė“ 27,3 % apklaustųjų. Studentai pasisakė

abejingai teiginiams „*Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu*“ (55%) bei „*Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus*“ (55,4%).

11 lentelė

Aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistemos koreliacija, r

	Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate	Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus	Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūs:	Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu
Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate	1	0,517**	0,167**	0,391**
Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus	0,517**	1	0,207**	0,268**
Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūs:	0,167**	0,207**	1	0,274**
Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu	0,391**	0,268**	0,274**	1

** Koreliacija reikšminga 0,01 lygiu

11 lentelė parodo, kad vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys yra tarp teiginių „*Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus*“ ir „*Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate*“ ($r=0,517$). Kaip matome iš šių akademinės bendruomenės įvertinimų, teiginiai sąveikauja tarpusavyje ir yra neatsiejami vienas nuo kito. Taipogi, kaip matyti pateiktoje lentelėje, silpnas koreliacinis ryšys egzistuoja tarp teiginių „*Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinų bendruomenių reikalų sprendimu*“ ir „*Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate*“ ($r=0,391$). Tačiau tarp teiginių „*Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate*“ ir „*Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūs:*“ ($r=0,167$) įvertinimų, koreliacinio ryšio iš esmės nėra.

Kaip teigia Želvys, Žilinskaitė (2003), aukštojo mokslo sektorius, visų pirma universitetinis, naudojami pakankamai plačia autonomija. Švietimo ir mokslo ministerijos bei kitų valstybinių institucijų galios įtakoti šią sistemą yra ribotos.

Tyrimo rezultatai parodė, jog daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių studentų yra abejingi aukštojo mokslo institucijose vykstantiems valdymo pokyčiams. Galime daryti prielaidą, jog studentai nesidomi ar nėra pakankamai informuojami aukštųjų mokyklų valdymo sistema ir joje vykstančiais valdymo procesais bei pakitimais.

Išvados

- Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti bei jos pradžia nėra pakankamai sėkminga. Reformos pradžia vertinama kritiškai, tačiau daugumos studentų nuomone – pertvarka buvo būtina.
- Daugumos Šiaulių miesto aukštųjų mokyklų studentų nuomone, aukštojo mokslo studijų finansavimą turėtų užtikrinti valstybė. Respondentų manymu, dabartinis mokestis už aukštąjį mokslą neatitinka Lietuvos pragyvenimo lygio. Didžioji dalis apklaustųjų išreiškė neigiamą požiūrį į valstybės teikiamos finansinės paramos studentams prieinamumą, paskolų sistemą. Aukštojo mokslo finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“ vertinamas dvilypiškai.
- Respondentai abejoja Švietimo ir Mokslo ministerijos pasiryžimu sėkmingai įgyvendinti studijų ir mokslo reformą, apklaustųjų nuomone, po aukštojo mokslo ir studijų reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija, kadangi, jų manymu, aukštojo mokslo galės siekti tik „turtųjų elitas“. Nėra aišku ar po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštosiose mokyklose, šis teiginys vertinamas dvilypiškai. Studentai neatmetė galimybės pasipriešinti aukštojo mokslo ir studijų reformai vykdant mitingus, piketus ar eitynes.
- Studentai pritaria, jog aukštosios mokyklos turėtų būti labiau aprūpintos vadovėliais ir kitomis mokymo bei mokymosi priemonėmis. Siekiant geresnės aukštojo mokslo turinio kokybės, bei jo naudingumo, studijų procesas turėtų būti orientuotas į besikeičiančius rinkos poreikius.
- Esančia aukštojo mokslo institucijų vidinio valdymo sistema bei joje vykstančiais valdymo pokyčiais respondentai domisi neypatingai. Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis apklaustųjų yra abejingi vykdomiems aukštojo mokslo valdymo pakitimams. Visgi dalis studentų teigiamai vertino naują tvarką, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, taipogi pritarė siaurėjantiems senato įgaliojimams. Didesnės dalies apklaustųjų nuomone, rektoriai/direktoriai nepakankamai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus.
- Hipotezė pasitvirtino iš dalies, kad aukštųjų mokyklų studentai suvokia ir pritaria aukštojo mokslo ir studijų pertvarkos būtinumui, tačiau neigiamai vertina vykdomus aukštojo mokslo valdymo pokyčius. Dauguma respondentų aukštojo mokslo valdymo pokyčius vertino abejingai, tačiau ypatingai neigiamą požiūrį išreiškė į vykdomus aukštojo mokslo studijų finansavimo bei mokymo pakitimus.

LITERATŪRA

1. Altbach, P., G. (1998). *Comparative higher education: knowledge, the university, and development*. JAV: Ablex publishing corporation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <http://www.google.com/books?id=nsf21KShWOgC&printsec=frontcover&dq=higher+education&lr=&hl=lt&cd=2#v=onepage&q&f=false>.
2. *Aukštųjų mokyklų administratorių geros patirties vadovas* (2000). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija.
3. Aušra, A. (2005). *Atvirųjų resursų reikšmė vystant žinių visuomenę* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-22]. Prieiga per internetą: [http://www.elibrary.lt/resursai/Science%20online/05_2/eLibrary It Egypt text 2005 lt.pdf](http://www.elibrary.lt/resursai/Science%20online/05_2/eLibrary%20Egypt%20text%202005%20lt.pdf).
4. Baranauskienė, R. (2002). *Aukštojo mokslo paradigmos virsmas ir jo raiška taikant studijų reflekyviąją praktiką (anglų kalbos mokytojų rengimo kontekste)*. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas, Šiauliai.
5. *Besirenkantiems studentiška kelią* (2002). Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba.
6. Birmontienė, T., Lukošūnienė, D., Mockienė, B. (1999). Lietuvos aukštasis mokslas ir kvalifikacijų pripažinimas. *Acta paedagogica Vilnensia*, Nr. 1, p. 103.
7. Bridge, D. (2004). Influence of higher education on regional development. *Socialiniai mokslai*, Nr. 2 (44), p. 7-16.
8. Bridge, D. (2007). Research ethics, academic virtue and the practice of higher education. *Socialiniai mokslai*, 2 (56), p. 7-13.
9. Brizges, D. (2007). Changing education. *Social sciences/Socialiniai mokslai*, Nr. 2 (56), p. 12.
10. *Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimuisi* (1998). Kaunas: Technologija.
11. Etzkowitz, H., Zhou, Ch. (2006). Triple Helix Twins: Innovation and Sustainability. *Science and Public Policy*, Nr. 1 (33), p. 77-83, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://docserver.ingentaconnect.com/deliver/connect/beechn/03023427/v33n1/s7.pdf?expires=1271712625&id=56282521&titleid=898&accname=Guest+User&checksum=F330B87499A4105F1B3A3CA712D148C0>.
12. Garnytė-Galinienė, G., Gasiūnas, G. (2008). Vadybos srities literatūros leidyba 2003–2006 m. Lietuvos universitetų leidyklose. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (17), p.8.

13. Gudaitytė, D. (1997). Kolegija – paviduriniojo ugdymo institucija. Edukologija, kalbotyra, literatūrologija: I respublikinė doktorantų ir jų komslinių vadovų konferencija. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, p. 229-233.
14. Janiūnaitė, B., Gudaitytė, D. (2003). Contemporary higher education: tendencies and problems. Contemporary higher education as a catalyst of social innovation in the context of societal transformations. *Socialiniai Mokslai*, Nr. 5 (42), p. 8.
15. Jucevicienė, P., Poškienė, A., Kudirkaitė, L., Damanskas, N. (2000). *Universiteto kultūra ir jos tyrimas*. Kaunas: Technologija.
16. Kalinovičienė, V. (2005). Universitetinių ir neuniversitetinių aukštųjų mokyklų sąveika. *Akademinis jaunimas permainų metais. Ekonominės ir socialinės politikos studijos (I)*, p. 103 – 116.
17. Klimašauskienė, R., Jankūnaitė, B., Chreptavičienė, V. (2003). Problematic aspects of knowledge production in higher education, dissemination and conversion into innovation. *Socialiniai mokslai*, Nr. 1 (38), p. 15 - 23.
18. Kraujutaitytė, L. (2002). *Aukštojo mokslo demokratiškumo pagrindai*. Vilnius: Lietuvos teisės Universitetas.
19. Kriščiūnas, K. (2000). Universitetų vaidmuo besikeičiančiame pasaulyje. *Studijų aidai* [Interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <<http://internet.ktu.lt/aidai/1961/aidai2.pdf>>.
20. Leonavičienė, T. (2006). *SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
21. *Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga* (1999). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
22. *Lietuvos aukštasis mokslas. Baltosios knyga. Projektas* (1998). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
23. *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarinas. Dėl Lietuvos Respublikos butų privatizavimo įstatymo normų, nustatančių aukštųjų mokyklų bendrabučių kambarių privatizavimą, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai (1994)*, [Interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18994>.
24. *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas* (2009), [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>.
25. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2009), [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-22]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527>.

26. *Lietuvos švietimo ir mokslo profesinių sąjungų federacija*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <[http://www.svietimoprofsajunga.lt/naujienos/?nid.462;/>.](http://www.svietimoprofsajunga.lt/naujienos/?nid.462;/)
27. Martinėnienė, R. (2008). Studijų kokybei Lietuvoje gerinti – milijoninės investicijos, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <http://verslas.banga.lt/lt/zb.download/4857a21d55a85/Informacine_medziaga_studijos_VU_GF.doc>.
28. Matulionis, A., Mičiulienė, R. (2000). Akademinės bendrijos kaitos tyrimo metodologija ir jos taikymas Lietuvos aukštojo mokslo atvežiui. *Socialiniai mokslai*, 1 (22), p. 17.
29. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*: (paskaitų konspektas). Šiauliai.
30. Metcalfe, A., S. (2006). *Knowledge management and higher education. A critical analysis*. Didžioji Britanija: Information science publishing, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.google.com/books?id=rq9sepLD8fYC&printsec=frontcover&dq=higher+education+management&lr=&hl=lt&cd=4#v=onepage&q=higher%20education%20management&f=false>>
31. *Mokslinė studija: Vertintojų – ekspertų kompetencijų aprašas* (2007), [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-21]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/esf/esf0160/files/vertintojo-eksperto_kom-aprasas_1.pdf>.
32. *Mokslo ir studijų reforma*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslas.lt/lt/mokslo_ir_studiju_sistemas_per/mokslo_ir_studiju_reforma/>.
33. *Mokslo ir studijų reforma. Pristatymas*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-05-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/informacija_mokslo_ir_studiju_reforma.pdf>.
34. *Mokslo ir studijų reforma: studijų krepšelis, magistro studijos, paskolų sistema*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt/bylos/veikla/mokslo-reforma/paskolos-krepseliai.ppt>>.
35. Pan, M., Liu, X. (2008). Problems of university culture and its change. *Socialiniai mokslai*, 4 (62), p.7-12.
36. Ramašauskienė, Z., Šileika, A., Smolenskienė, F., (2008). Lietuvos aukštojo mokslo finansavimo problemos ir jų sprendimo kryptys. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 1(10). p. 175-185.

37. *Realising the European higher education area. Communique of the conference of Ministers responsible for higher education* (2003). Berlynas: Bologna process, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf>>.
38. Rutkauskienė, D., Pociūtė, E., Targamadžė, A., Strička, M. (2006). *Lietuvos virtualus universitetas*. Kaunas: Technologija.
39. Samalavičius, A. (2003). *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Kultūros barai.
40. Serafinas, D., Ruževičius, J. (2007). Aukštojo mokslo organizacijų kokybės vadybos sistemų racionalumo ir veiksmingumo analizė. *Economics and management*, 12, p. 1051 – 1057.
41. Staškevičiūtė, I., Neverauskas, B., Čiutienė, R. (2006). Applying the principles of organisational intelligence in university strategies. *Engineering economics*, 3 (48), p. 63.
42. Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999 – 2005 m. (2005). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija.
43. Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai: Bolonijos – Bergeno laikotarpis 1999 – 2005 m. (2008). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija.
44. Šiugždienė, E. (1999). *Ekonomika ir vadyba – 1999: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.
45. *Švietimo gairės 2003 – 2012. Projektas* (2003). Vilnius: Švietimo kaitos fondas.
46. Tinfavičienė, I. (2007). Istorinė universitetinio aukštojo mokslo sampratos raida. *Acta Pedagogica Vilnensia*, Nr. 19, p. 186 – 195.
47. Zuzevičiūtė, V., Teresevičienė, M. (2007). *Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
48. Žekevičienė, A. (2009). Aukštojo mokslo institucijų paslaugų kokybės tyrimai servqual metodu. *Economics and management*, 14, p. 1107 – 1113.
49. Želvys, R. (2005). Aukštojo mokslo kaita ir problemos. Aukštojo mokslo plėtra ir akademinė didaktika. *Acta paedagogica vilnensia*, 14, p. 169 – 178.
50. Želvys, R., Žilinskaitė, R. (2003). *Studijų reformų Lietuvoje analizė*. Vilnius: Švietimo politikos centras.

PRIEDAI

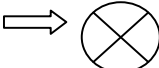
Gerbiamieji apklausos dalyviai, aš esu ŠU Socialinių mokslų fakulteto Vadybos katedros Švietimo vadybos magistrantūros studentė Jovita Poškutė. Atlieku tyrimą, kurio tikslas – ištirti studentų požiūrį į aukštojo mokslo valdymo pokyčius. Prašau Jūsų užpildyti šią anketą. Gauti apklausos duomenys bus naudojami tik šiame tyrime.

ANKETA ANONIMINĖ

Dėkoju už atsakymus !!!

I dalis

Keletas klausimų apie Jus

<i>Pažymėkite Jums tinkamą variantą taip</i>		<i>Kur reikia įrašykite informaciją apie save</i>					
1.	Jūs esate	Vyras	☐	Moteris	☐		
2.	Jūsų amžius	man.....metai (-ų)					
3.	Aukštosios mokyklos tipas	Universitetinė	☐	Neuniversitetinė	☐		
4.	Studijų pakopa	Bakalauras	☐	Magistrantūra	☐		
5.	Aukštosios mokyklos, kurioje studijuojate, pavadinimas(įrašykite)					
6.	Dabartinė studijuojama specialybė(įrašykite)					
7.	Kursas(įrašykite)					
8.	Studijų forma	Dieninė	☐	Vakarinė	☐	Neakivaizdinė	☐
9.	Jūs studijuojate	Valstybės finansuojamoje vietoje				☐	
		Dalinai valstybės finansuojamoje vietoje				☐	
		Mokamoje vietoje				☐	

II dalis

<i>Pažymėkite Jums tinkantį atsakymo variantą kiekvienoje eilutėje</i>					
<i>Žymėjimo pavyzdys</i>					
Teiginys	☒	☐	☐	☐	☐

	TEIGINIAI	Labai pritariate	Pritariate	Esate abejingas	Nepritariate	Labai nepritariate
10.	Dabartinei aukštojo mokslo ir studijų reformos kryptis	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Aukštojo mokslo ir studijų reforma buvo būtina	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Aukštojo mokslo ir studijų reformos įgyvendinimo pradžia yra sėkminga	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų reformos eiga šiais metais yra pernelyg sparti	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Lietuvos aukštojo mokslo modelis, palyginus su prieš tai buvusiu, yra geresnis	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Lietuvos aukštasis mokslas bendrame ES kontekste vertinamas teigiamai	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Aukštojo mokslo studijų finansavimą turi užtikrinti valstybė	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Valstybinis studijų finansavimas tiesiogiai lemia studijų kokybę	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Aukštųjų mokyklų finansavimo principas „pinigai seka paskui studentą“	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Dabartinis mokestis už mokslą yra adekvatus Lietuvos pragyvenimo lygiui	☐	☐	☐	☐	☐

20.	Finansinę paramą studijoms iš valstybės studentai gauna be problemų	1	2	3	4	5
21.	Paskolų sistema „išgelbės“ studentus	1	2	3	4	5
22.	Vakarinių ir neakivaizdinių kursų studentai turi mokėti už aukštąjį mokslą	1	2	3	4	5
23.	Po reformos aukštojo mokslo galės siekti tik „turtingųjų elitas“	1	2	3	4	5
24.	Studijų procesas turi būti orientuotas į rinkos poreikius	1	2	3	4	5
25.	Po aukštojo mokslo reformos dar labiau padidės šalies jaunuomenės emigracija	1	2	3	4	5
26.	Po reformos stabilizuosis studentų skaičius aukštojo mokslo sektoriuje	1	2	3	4	5
27.	Galimoms tokioms pasipriešinimo šiai reformai formoms – mitingas, eitynės, piketas	1	2	3	4	5
28.	Aukštosios mokyklos aprūpintos vadovėliais ir mokymo priemonėmis pakankamai	1	2	3	4	5
29.	Mūsų šalyje aukštojo mokslo dėstytojas vertinamas nepakankamai	1	2	3	4	5
30.	Esamą rektorių rinkimo tvarką vertinate	1	2	3	4	5
31.	Rektoriai tinkamai atstovauja akademinės bendruomenės interesus	1	2	3	4	5
32.	Naujai tvarkai, kai rektorių rinks ne senatas, bet taryba, Jūs:	1	2	3	4	5

33.	Siaurės senato įgaliojimai, jis apsiribos tik akademinį bendruomenių reikalų sprendimu	1	2	3	4	5
-----	--	---	---	---	---	---

Atsakykite į pateiktus klausimus, **pabraukdami** Jums labiausiai priimtina atsakymą

34.	Aukštojo mokslo ir studijų reformos pabaigą (kaip prognozę) įvertintumėte:	1. Labai sėkminga 2. Sėkminga 3. Vidutiniška 4. Nesėkminga 5. Labai nesėkminga
35.	Savo asmeninį dalyvavimą aukštojo mokslo ir studijų reformoje vertinate:	1. Labai aktyvų 2. Aktyvų 3. Vidutinio aktyvumo 4. Pasyvų 5. Labai pasyvų
36.	Manau, kad mokslas už aukštąjį mokslą turėtų būti:	1. Mokamas 2. Dalinai mokamas 3. Nemokamas 4. Neturiu nuomonės
37.	Finansinę paramą studijoms studentai, Jūsų manymu, turėtų gauti:	1. Iš tėvų (artimųjų) 2. Iš būsimų darbdavių 3. Savarankiškai 4. Paskolos būdu 5. Kita.....
38.	Studentams net gavus finansinę paramą studijoms iš valstybės, Jūsų manymu:	1. Ją bus sunku grąžinti 2. Dėl grąžinimo nekils didelių problemų 3. Neturiu nuomonės 4. Kita.....
39.	Jūsų manymu, aukštojo mokslo apmokestinimas turi būti:	1. Už studijas nemoka visi studentai. 2. Už studijas nemoka studentai be skolų išlaikę sesiją. 3. Už studijas nemoka „aštuntukininkai“. 4. Visi už studijas moka nustatytą įmoką per semestrą. 5. Visi moka pilną studijų kainą. 6. Kita.....

**DĖKOJU UŽ DALYVAVIMĄ
APKLAUSOJE !**

Šaltinis: Statistikos departamentas. Aukštasis mokslas. Pranešimas spaudai. *Lietuvoje aukštosiose mokyklose studijuoja 9,4 tūkst. mažiau studentų* [Internete]. [žiūrėta 2010-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=7858>>.

Aukštasis mokslas

2010 03 17

PRANEŠIMAS SPAUDAI

Lietuvoje aukštosiose mokyklose studijuoja 9,4 tūkst. mažiau studentų

Statistikos departamento duomenimis, šalyje yra 46 aukštosios mokyklos – 23 universitetai ir tiek pat kolegijų. 2009–2010 mokslo metų pradžioje šiose mokyklose studijavo 201 tūkst. studentų, iš jų universitetuose – 144 tūkst., kolegijose – 57 tūkst. Palyginti su praėjusiais mokslo metais, studentų skaičius aukštosios mokyklose sumažėjo 9,4 tūkst., arba 4,5 procento. Šių mokslo metų pradžioje tiek universitetuose, tiek ir kolegijose studijavo po 4,7 tūkst. mažiau studentų.

Dauguma studentų – 177 tūkst., arba 88 procentai – studijavo valstybinėse aukštosiose mokyklose. Nevalstybinėse aukštosiose mokyklose (8 universitetuose ir 10 kolegijų) studijavo 24 tūkst., arba 12 procentų visų studentų. Studijuojančiųjų skaičius nevalstybinėse mokyklose per metus sumažėjo 1,8 tūkst., arba 7 procentais.

Išankstiniais duomenimis, aukštojo mokslo siekia 42 procentai 20–24 metų amžiaus jaunimo (2008 m. – 43 proc.).

2009 m. aukštosios mokyklos į pirmos pakopos studijas priėmė 46 tūkst. studentų – 11 tūkst., arba beveik penktadaliu, mažiau nei 2008 m. Į kolegijas priimta 17 tūkst. studentų, į universitetų bakalauro studijas – 29 tūkst. studentų. Šių mokyklų pirmakursiais tapo 75 procentai tų pačių metų laidos bendrojo lavinimo mokyklų abiturientų ir 5 procentai profesinių mokyklų absolventų (2008 m., atitinkamai 79 ir 7 proc.).

2009–2010 mokslo metų pradžioje universitetuose bakalauro studijose studijavo 112 tūkst., arba 78 procentai visų universitetų studentų. Kas antras baigęs bakalauro studijas tęsė studijas magistrantūroje. Šiuo metu magistro kvalifikacinio laipsnio siekia 27 tūkst., daktaro mokslo laipsnio – 2,5 tūkst. studentų. Rezidentūroje studijuoja 1,5 tūkst. būsimų medikų.

Kaip ir ankstesniais metais, daugiau moterų nei vyrų siekia įgyti aukštąjį išsilavinimą: kolegijose moterys sudaro 58 procentus studijuojančiųjų, universitetų bakalauro studijose – 59, magistrantūros – 66, doktorantūros – 59 procentus visų studijuojančiųjų.

2009 m. rudenį 47 procentai universitetų ir 45 procentai kolegijų studentų studijavo valstybės finansuojamose studijų vietose. Nevalstybiniuose universitetuose ir kolegijose valstybė finansavo 1169 studijų vietas, arba 5 procentus visų studijų vietų.

Aukštųjų mokyklų studentai, studijuojantys valstybės ir savo lėšomis

	Studentų skaičius, tūkst.		Proc.	
	2008–2009	2009–2010	2008–2009	2009–2010
Kolegijų studentai	61,4	56,7	100,0	100,0
Valstybės finansuojamose studijų vietose	26,1	25,2	42,5	44,5
Studijuojantys savo lėšomis	35,3	31,5	57,5	55,5
Universitetų studentai	149,0	144,3	100,0	100,0
Valstybės finansuojamose studijų vietose	73,7	67,9	49,5	47,0
Studijuojantys savo lėšomis	75,3	76,4	50,5	53,0

Siekdami studijuoti ir dirbti, 38 procentai universitetų ir 53 procentai kolegijų studentų studijuoja iššęstine studijų forma (vakariniu ir neakivaizdiniu būdu). 2009 m. rudenį studijuodami dirbo 37 procentai aukštųjų mokyklų studentų (2008 m. – 42, 2007 m. – 33 proc.).

Daugiausia studentų studijuoja vadybos ir verslo administravimo srityje. 2009–2010 mokslo metų pradžioje vadybą ir verslo administravimą studijavo beveik pusė kolegijų (46 proc.) ir penktadalis (21 proc.) universitetų studentų. Kitos ne mažiau populiarios studijų sritys išlieka pedagogika, inžinerinės profesijos ir teisė. Pedagogais rengiasi tapti 21 tūkst. (10,5 proc. aukštųjų mokyklų studentų), inžinieriais – 19 tūkst. (9,6 proc.), teisės specialistais – 17 tūkst. (8,7 proc.). Palyginti su praėjusiais mokslo metais, studijuojančiųjų inžineriją sumažėjo 10 procentų, vadybą ir verslo administravimą – 8, teisę – beveik 2 procentais. Vis populiareesnės tampa socialinių mokslų studijos – studijuojančiųjų ekonomiką skaičius per metus padidėjo 14, sociologiją – 12, politikos mokslus – 10 procentų.

2009 m. aukštosios mokyklos parengė 44,6 tūkst. specialistų, tai 4,7 procento daugiau nei 2008 m. Kolegijose profesinio bakalauro laipsnį įgijo 12,2 tūkst. absolventų, universitetuose 21,6 tūkst. studentų įgijo bakalauro, 9,6 tūkst. – magistro laipsnius, 338 – daktaro mokslo laipsnius, 0,9 tūkst. absolventų, baigę laipsnio nesuteikiančias studijas, įgijo profesinę kvalifikaciją.

Šalies universitetuose studijuoja 3,9 tūkst. užsienio piliečių, kurie sudaro 2,7 procento visų universitetų studentų. Palyginti su 2008–2009 mokslo metais, studentų užsieniečių skaičius šalies universitetuose padidėjo 2,6 procento. Daugiau negu pusė universitetuose studijuojančių užsieniečių – Baltarusijos piliečiai, ketvirtadalis studijuoti atvyko iš Europos Sąjungos šalių. Studentai užsieniečiai Lietuvoje rinkosi vadybos ir verslo (19 proc.), mokytojų rengimo (13 proc.), žurnalistikos (11 proc.), meno (10 proc.), teisės (9 proc.), medicinos (8 proc.) studijas. Didesnė dalis užsieniečių (76 proc.) atvyko studijuoti savo iniciatyva ir studijuoja visą studijų programą, kiti – pagal aukštųjų mokyklų akademinį mainų programas. Kolegijose studijuoja 124 studentai užsieniečiai (2008 m. – 97).